JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS

VERICA TRSTENJAK

27 päivänä tammikuuta 2009 [1]

Sisällys

I Johdanto . . . . . I - 3332

II Asiaa koskevat oikeussäännöt . . . . . I - 3333

A Asetus N:o 44/2001 . . . . . I - 3333

B Brysselin yleissopimus . . . . . I - 3335

III Tosiseikat, asian käsittelyn vaiheet ja ennakkoratkaisukysymykset . . . . . I - 3335

IV Menettely yhteisöjen tuomioistuimessa . . . . . I - 3339

V Asianosaisten lausumat . . . . . I - 3339

A Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys . . . . . I - 3339

B Toinen ennakkoratkaisukysymys . . . . . I - 3342

C Kolmas ennakkoratkaisukysymys . . . . . I - 3343

VI Julkisasiamiehen arviointi . . . . . I - 3345

A Johdanto . . . . . I - 3345

B Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys . . . . . I - 3346

1. Lisenssisopimuksen ominaispiirteet . . . . . I - 3346

2. Asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisen luetelmakohdan tulkinta . . . . . I - 3349

a) Asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisessa luetelmakohdassa tarkoitetun palvelun käsitteen abstrakti määritelmä . . . . . I - 3351

1 – Alkuperäinen kieli: sloveeni.

b) Osittainen yhtäläisyys palveluille yhteisön primaarioikeudessa annetun määritelmän kanssa . . . . . I - 3352

c) Asetuksen N:o 44/2001 ja Rooma I -asetuksen yhtenäisen tulkitsemisen tärkeys I - 3355

d) Yhtäläisyyden puuttuminen yhteisön arvonlisäverosäännöksissä käytettyyn palvelun määritelmään nähden . . . . . I - 3357

e) Oikeuskirjallisuudessa esitetyt kannanotot . . . . . I - 3358

3. Ratkaisu . . . . . I - 3358

C Toinen ennakkoratkaisukysymys . . . . . I - 3359

D Kolmas ennakkoratkaisukysymys . . . . . I - 3359

1. Sopimusta koskevassa asiassa sovellettavien toimivaltasääntöjen muuttaminen: Brysselin yleissopimuksesta asetukseen N:o 44/2001 . . . . . I - 3360

a) Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan tulkinta . . . . . I - 3360

b) Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan muuttamiseen johtaneet syyt . . I - 3361

c) Vastaus arvosteluun: asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohta . . . . . I - 3362

2. Asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a ja c alakohdan tulkinta . . . . . I - 3362

3. Asiassa Besix annetun tuomion merkitys esillä olevan asian kannalta . . . . . I - 3367

4. Ratkaisu . . . . . I - 3367

VII Ratkaisuehdotus . . . . . I - 3368

I Johdanto

1. Tuskin mistään muusta yhteisön oikeuden säännöksestä on sitä annettaessa neuvoteltu yhtä kiivaasti yhtä epävarmoin tuloksin kuin tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 (ns. Bryssel I -asetus, jäljempänä asetus N:o 44/2001) [2] 5 artiklan 1 alakohdasta, ja tuskin mikään muu yhteisön oikeuden säännös on saanut osakseen yhtä paljon akateemista arvostelua kuin tämä säännös. Kyseisellä säännöksellä pyritään määrittämään toimivaltainen tuomioistuin sopimusta koskevassa asiassa. Yhteisön jäsenvaltioiden välisissä suhteissa tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27.9.1968 tehdyn Brysselin yleissopimuksen (jäljempänä Brysselin yleissopimus) [3] 5 artiklan 1 kohta on korvattu tällä säännöksellä. Tämän johdosta yhteisöjen tuomioistuimen on sitäkin suuremmalla syyllä otettava edellä mainittua artiklaa tulkitessaan huomioon yhteisön lainsäätäjän tahto. Samalla yhteisöjen tuomioistuimen on jatkettava yhteisön lainsäätäjän jälkeensä jättämää työtä ja suoriuduttava vaikeasta tehtävästä määritellä tarkasti kyseessä olevaan artiklaan sisältyvät käsitteet ja ratkaista toimivalta yksittäisten sopimuslajien osalta.

2. Nyt esillä olevassa asiassa tarkastellaan sitä, voidaanko toimivaltaista tuomioistuinta määritettäessä sopimusta, jonka sopimuspuolet ovat eri sopimusvaltioista ja jolla aineetonta omaisuutta koskevan oikeuden haltija luovuttaa sopimuskumppanilleen oikeuden kyseisen oikeuden käyttöön (lisenssisopimus), [4] pitää asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisessa luetelmakohdassa tarkoitettuna palvelua koskevana sopimuksena. Samalla nyt käsiteltävä asia koskee sitä, onko asetuksen asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohtaa tulkittaessa varmistettava tulkinnan jatkuvuus Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaan nähden.

3. Ennakkoratkaisupyyntö on esitetty asiassa, jossa valittajina ovat Falco Privatstiftung -säätiö ja Thomas Rabitsch ja valituksen vastapuolena Gisela Weller-Lindhorst ja joka koskee sitä, että valituksen vastapuolen väitetään jättäneen maksamatta valittajille niille lisenssisopimuksen nojalla kuuluvat lisenssimaksut. Valituksen vastapuolelle myönnettiin tällä sopimuksella lisenssi, jonka nojalla tämä sai myydä videotallenteita, jotka oli tehty konsertista, jonka tekijänoikeudet valittajien mukaan kuuluivat niille.

2 – EYVL L 12, s. 1.

3 – Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27.9.1968 tehty yleissopimus (EYVL 1972, L 299, s. 32), sellaisena kuin se on muutettuna Tanskan kuningaskunnan, Irlannin ja Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä 9.10.1978 tehdyllä sopimuksella (EYVL L 304, s. 1 ja oikaisu s. 77), Helleenien tasavallan liittymisestä 25.10.1982 tehdyllä sopimuksella (EYVL L 388, s. 1), Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan liittymisestä 26.5.1989 tehdyllä sopimuksella (EYVL L 285, s. 1) ja Itävallan tasavallan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisestä 29.11.1996 tehdyllä sopimuksella (EYVL 1997, C 15, s. 1).

4 – Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin käyttää tästä sopimuksesta nimitystä ”lisenssisopimus”, minkä vuoksi käytän tässä ratkaisuehdotuksessa tätä nimitystä itsekin siitä huolimatta, että – kuten täsmennän jäljempänä 49 kohdassa – eräissä jäsenvaltioissa lisenssisopimus määritellään suppeammin.

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A *Asetus N:o 44/2001*

4. Asetuksen N:o 44/2001 johdanto-osan toisessa perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Eräät tuomioistuimen toimivaltaa ja tuomioiden tunnustamista koskevien kansallisten sääntöjen väliset erot vaikeuttavat sisämarkkinoiden moitteetonta toimintaa. Säännökset, joiden avulla voidaan yhdenmukaistaa tuomioistuimen toimivaltaa siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa koskevat säännöt ja yksinkertaistaa muodollisuudet, jotta niissä jäsenvaltioissa annetut tuomiot, joita tämä asetus sitoo, tunnustetaan ja pannaan täytäntöön nopeasti ja yksinkertaisin menettelyin, ovat välttämättömiä.”

5. Asetuksen N:o 44/2001 johdanto-osan 12 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Asianmukaisen lainkäytön helpottamiseksi tai tuomioistuimen ja riita-asian läheisen yhteyden vuoksi tulisi olla vaihtoehtoisia toimivaltaperusteita vastaajan kotipaikan mukaan määräytyvän toimivaltaperusteen lisäksi.”

6. Tämän saman asetuksen johdanto-osan 19 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Olisi varmistettava jatkuvuus Brysselin yleissopimuksen ja tämän asetuksen välillä, minkä vuoksi olisi säädettävä siirtymäsäännöksiä. Saman jatkuvuuden olisi koskettava myös Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tulkintaa Brysselin yleissopimuksesta. Myös vuoden 1971 pöytäkirjaa olisi edelleen sovellettava asetuksen voimaantulopäivänä jo vireillä olleisiin menettelyihin.”

7. Asetuksen N:o 44/2001 II lukuun, jonka otsikko on ”Toimivalta”, sisältyy toimivaltaa koskevia säännöksiä.

8. Edellä mainitun toimivaltaa koskevan luvun 1 jakson, jonka otsikko on ”Yleiset säännökset”, 2 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Kanne henkilöä vastaan, jonka kotipaikka on jäsenvaltiossa, nostetaan hänen kansalaisuudestaan riippumatta tuon jäsenvaltion tuomioistuimissa, jollei tämän asetuksen säännöksistä muuta johdu.”

9. Kyseisen II luvun edellä mainitun 1 jakson 3 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne toisen jäsenvaltion tuomioistuimessa ainoastaan tämän luvun 2–7 jakson säännösten nojalla.”

10. Toimivaltaa koskevan luvun 2 jaksoon, jonka otsikko on ”Erityinen toimivalta”, sisältyy 5 artikla, jossa säädetään seuraavaa:

”Jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne toisessa jäsenvaltiossa:

1) a) sopimusta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä kanteen perusteena oleva velvoite on täytetty tai täytettävä;

b) jollei toisin ole sovittu, tätä säännöstä sovellettaessa kanteen perusteena olevan velvoitteen täytäntöönpanopaikka on:

– irtaimen tavaran kaupassa se paikkakunta jäsenvaltiossa, missä tavarat sopimuksen mukaan toimitettiin tai oli toimitettava,

– palvelujen osalta se paikkakunta jäsenvaltiossa, missä palvelut sopimuksen mukaan suoritettiin tai oli suoritettava,

c) jollei sovelleta b alakohtaa, sovelletaan a alakohtaa;

– –

3. sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä vahinko sattui tai saattaa sattua;

– –”

B *Brysselin yleissopimus*

11. Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

”Sellaista henkilöä vastaan, jolla on kotipaikka sopimusvaltiossa, voidaan nostaa kanne toisessa sopimusvaltiossa:

1. sopimusta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa kanteessa tarkoitettu velvoite on täytetty tai täytettävä; – –”

III Tosiseikat, asian käsittelyn vaiheet ja ennakkoratkaisukysymykset

12. Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että pääasian kahdesta valittajasta ensimmäinen, Falco Privatstiftung, on edesmenneen itävaltalaisen laulajan Falcon tekijänoikeuksia hallinnoiva säätiö, jonka kotipaikka on Wien (Itävalta). Toinen valittaja, Thomas Rabitsch, jonka kotipaikka on Wien, on mainitun laulajan musiikkiyhtyeen entinen jäsen. Valituksen vastapuoli Gisela Weller-Lindhorst, jonka kotipaikka on München (Saksa), möi laulajan ja hänen yhtyeensä vuonna 1993 pitämästä konsertista tehtyjä videotallenteita (DVD) ja äänitallenteita (CD). Valituksen vastapuoli teki valittajien kanssa konsertin videotallenteista lisenssisopimuksen, jonka perusteella hän sai oikeuden myydä näitä tallenteita Itävallan, Saksan ja Sveitsin alueella. Vaikka riidan asianosaiset olivat sopineet yhden kampanja-CD:n julkaisemisesta konsertin äänitaltioinnin perusteella, valituksen vastapuoli ei ollut tehnyt valittajien kanssa lisenssisopimusta äänitallenteista. Kampanja-CD:llä oli ainoastaan tarkoitus mainostaa edellä mainitusta konsertista tehtyä videotaltiointia.

13. Ensimmäisenä oikeusasteena asiaa käsitelleessä Handelsgericht Wienissä (Wienin kauppatuomioistuin) valittajat ovat vaatineet ensisijaisesti, että valituksen vastapuoli velvoitetaan maksamaan kyseisen konsertin videotallenteiden toistaiseksi tiedossa olevien myyntilukujen perusteella lisenssimaksuina 20 084,04 euroa, ja toissijaisesti, että valituksen vastapuoli velvoitetaan laskemaan myytyjen video- ja äänitallenteiden kokonaismäärä ja suorittamaan tämän laskennan perusteella vielä maksamatta olevat videotallenteista perittävät lisenssimaksut sekä maksamaan asianmukaisen korvauksen äänitallenteista. Valittajat ovat vaatineet edellä mainittuja videotallenteita koskevien rahasummien maksuunpanoa lisenssisopimuksen perusteella, kun taas äänitallenteiden osalta ne ovat väittäneet, että niille kuuluvia kyseisen konsertin tallenteita koskevia tekijänoikeuksia on loukattu.

14. Ensimmäisenä oikeusasteena asiaa käsitellyt tuomioistuin on katsonut olevansa toimivaltainen asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohdan nojalla, jossa säädetään toimivallasta sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa. Tämän säännöksen nojalla se on ilmoittanut olevansa toimivaltainen tutkimaan vaatimuksen, joka liittyy äänitallenteita koskevien tekijänoikeuksien loukkaamiseen, koska näitä tallenteita myytiin myös Itävallassa. Koska lisenssisopimukseen perustuva vaatimus siitä, että videotallenteista on maksettava tekijänoikeusmaksuja, ja tekijänoikeuksien loukkaamiseen perustuva vaatimus liittyvät läheisesti toisiinsa, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ilmoittanut olevansa toimivaltainen myös mainittua lisenssisopimusta koskevan vaatimuksen osalta.

15. Muutoksenhakumenettelyssä Oberlandesgericht Wien on vahvistanut olevansa asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohdan nojalla toimivaltainen tutkimaan vaatimuksen, joka koskee korvauksen maksamista tekijänoikeuksien loukkaamisen perusteella. Sitä vastoin se on katsonut, ettei se ole toimivaltainen ratkaisemaan vaatimusta, joka koskee videotallenteista lisenssisopimuksen perusteella maksettavia lisenssimaksuja, ja on siten jättänyt valituksen tältä osin tutkimatta. Se on todennut, että tämän vaatimuksen ratkaiseminen kuuluu sille tuomioistuimelle, joka on toimivaltainen asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdan nojalla, jossa säädetään toimivallasta sopimusta koskevissa asioissa. Kyseinen tuomioistuin on tältä osin todennut, että lisenssisopimukseen perustuva päävelvoite on rahamääräinen velvoite, joka on sekä Itävallan että Saksan oikeuden mukaan täytettävä velallisen kotipaikassa, minkä vuoksi toimivalta tämän vaatimuksen tutkimiseen on saksalaisilla tuomioistuimilla. Lisäksi kyseinen tuomioistuin on korostanut sitä, että toimivaltaa ei voida määrittää asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan perusteella, koska lisenssisopimuksen kohteena ei ole tässä säännöksessä tarkoitettu palvelu. Valittajat ovat tehneet tästä tuomiosta Revision-valituksen Oberster Gerichtshofiin.

16. Oberster Gerichtshof toteaa ennakkoratkaisupyynnössään, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohtaan ei sisälly palvelun käsitteen määritelmää. Koska tämä käsite on ymmärretty laajasti palvelujen tarjoamisen vapautta koskevassa oikeuskäytännössä [5] samoin kuin yhteisön arvonlisäverosäännöksissä, [6] kansallinen tuomioistuin tiedustelee, voiko sopimus, jolla immateriaalioikeuden haltija luovuttaa sopimuskumppanilleen oikeuden kyseisen oikeuden käyttöön (eli lisenssisopimus), olla asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdassa tarkoitettu palvelua koskeva sopimus.

5 – Kansallinen tuomioistuin viittaa asiassa C-224/97, Ciola, 29.4.1999 annettuun tuomioon (Kok., s. I-2517) ja asiassa C-451/99, Cura Anlagen, 21.3.2002 annettuun tuomioon (Kok., s. I-3193).

6 – Tässä yhteydessä kansallinen tuomioistuin mainitsee jäsenvaltioiden liikevaihtoverolainsäädännön yhdenmukaistamisesta – yhteinen arvonlisäverojärjestelmä: yhdenmukainen määräytymisperuste – 17.5.1977 annetun kuudennen neuvoston direktiivin 77/388/ETY (EYVL L 145, s. 1) 6 artiklan 1 kohdan sekä yhteisestä arvonlisäverojärjestelmästä 28.11.2006 annetun neuvoston direktiivin (EUVL L 347, s. 1) 25 artiklan.

17. Sen ratkaisun varalta, että lisenssisopimus voi olla asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdassa tarkoitettu palvelua koskeva sopimus, kansallinen tuomioistuin tiedustelee lisäksi, millä paikkakunnalla kyseinen palvelu on edellä mainitun sopimuksen perusteella suoritettu. Tässä yhteydessä kansallinen tuomioistuin mainitsee, että lisenssi on myönnetty valituksen vastapuolelle kahta jäsenvaltiota (Itävalta ja Saksa) ja yhtä kolmatta valtiota (Sveitsi) varten. Itävallassa on lisenssinantajana toimiviin valittajiin nähden toisen keskushallinnon sijaintipaikkakunta ja toisen kotipaikka, kun taas Saksassa on lisenssinsaajana toimivan valituksen vastapuolen kotipaikka.

18. Kansallinen tuomioistuin katsoo, että kumpaakin paikkaa voidaan pitää palvelun suorituspaikkana. Yhtäältä suorituspaikka voi olla mikä tahansa paikkakunta jäsenvaltiossa, jossa on annettu lupa käyttää lisenssisopimukseen perustuvaa oikeutta ja jossa tätä oikeutta myös tosiasiallisesti käytetään. Toisaalta palvelun suorituspaikka voi olla lisenssinantajan keskushallinnon sijaintipaikkakunta tai kotipaikka. Kansallinen tuomioistuin korostaa, että kummassakin tapauksessa toimivalta riita-asian tutkimiseen on itävaltalaisella tuomioistuimella. Toisaalta sen mielestä tällaista ratkaisua voidaan pitää asiassa Besix annetun tuomion [7] vastaisena. Tässä tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin totesi Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan osalta, että tätä määräystä ei sovelleta sen kaltaisessa tilanteessa, jossa ei ole mahdollista määritellä paikkakuntaa, jossa kanteessa tarkoitettu velvoite on täytetty tai täytettävä, koska riidanalainen sopimusvelvoite on pidättäytymisvelvoite, jota sovelletaan ilman maantieteellisiä rajoituksia ja jolle on tyypillistä se, että se on täytetty tai oli täytettävä useilla paikkakunnilla; tällaisessa tapauksessa toimivaltaisuus voidaan ratkaista ainoastaan soveltamalla Brysselin yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleessa määrättyä yleistä toimivaltaperustetta. [8]

19. Tässä yhteydessä kansallinen tuomioistuin tiedustelee myös, onko tuomioistuimella, jolla katsotaan olevan tällainen toimivalta, toimivalta ratkaista myös kysymys lisenssimaksuista, jotka peritään tekijänoikeuden käytöstä jossakin toisessa jäsenvaltiossa tai jossakin kolmannessa valtiossa.

20. Sen ratkaisun varalta, että toimivaltaa ei voida määrittää asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan perusteella, kansallinen tuomioistuin katsoo, että tämän asetuksen 5 artiklan 1 alakohdan c alakohdan mukaisesti toimivaltaisuus määräytyy 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdan perusteella. Tältä osin toimivaltaa määritettäessä ratkaiseva merkitys on asiassa De Bloos annetun tuomion [9] mukaisesti riidanalaisen velvoitteen eli velvoitteen, joka on sopimuspuolten välisen riidan kohteena, täyttämispaikalla. Kuten asiassa Tessili annetusta tuomiosta [10] ilmenee, riidanalaisen velvoitteen täyttämispaikka määräytyy sen aineellisen lain perusteella, jota kansainvälisen yksityisoikeuden säännösten mukaan on sovellettava

7 – Asia C-256/00, tuomio 19.2.2002 (Kok., s. I-1699).

8 – On selvää, että tässä tapauksessa kansallinen tuomioistuin olettaa implisiittisesti, että Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa koskevaa oikeuskäytäntöä sovelletaan myös asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohtaa tulkittaessa.

9 – Asia 14/76, De Bloos, tuomio 6.10.1976 (Kok., s. 1497, Kok. Ep. III, s. 195).

10 – Asia 12/76, Tessili, tuomio 6.10.1976 (Kok., s. 1473, Kok. Ep. III, s. 185).

sopimussuhteeseen. Tässä tapauksessa Itävallan tuomioistuimet eivät olisi toimivaltaisia, koska sekä Itävallan että Saksan oikeuden mukaan nyt riidanalainen rahamääräinen velvoite on täytettävä valituksen vastapuolen kotipaikassa, joka on Saksassa, minkä vuoksi toimivalta kuuluu saksalaisille tuomioistuimille.

21. Näiden seikkojen perusteella kansallinen tuomioistuin on 13.11.2007 tekemällään päätöksellä päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle EY 68 ja EY 234 artiklan nojalla seuraavat ennakkoratkaisukysymykset: [11]

”1) Onko sopimus, jolla teollis- ja tekijänoikeuden haltija [12] luovuttaa sopimuskumppanilleen oikeuden kyseisen oikeuden käyttöön (lisenssisopimus), asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdassa tarkoitettu palvelua koskeva sopimus?

2) Jos kysymykseen 1 vastataan myöntävästi,

2.1. katsotaanko palvelu suoritetuksi jäsenvaltiossa jokaisella paikkakunnalla, jolla oikeuden käyttö on sopimuksen mukaan sallittu ja jolla sitä myös tosiasiallisesti käytetään, vai

2.2. katsotaanko palvelu suoritetuksi lisenssinantajan kotipaikkakunnalla tai lisenssinantajan keskushallinnon sijaintipaikkakunnalla?

2.3. onko tuomioistuimella, jolla on toimivalta, kun joko kysymykseen 2.1 tai 2.2 vastataan myöntävästi, toimivalta ratkaista myös kysymys lisenssimaksusta, joka peritään oikeuden käytöstä jossakin toisessa jäsenvaltiossa tai jossakin kolmannessa valtiossa?

3) Jos kysymykseen 1 tai kysymyksiin 2.1 tai 2.2 vastataan kieltävästi: Jos toimivalta lisenssimaksun maksamisen osalta määritellään Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 1 alakohdan a ja c alakohdan mukaisesti,

11 – [Tämä alaviite koskee ainoastaan tämän ratkaisuehdotuksen sloveeninkielistä toisintoa.]

12 – [Tämä alaviite koskee ainoastaan tämän ratkaisuehdotuksen sloveeninkielistä toisintoa.]

onko siihen sovellettava periaatteita, jotka ilmenevät Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa koskevasta Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä?”

IV Menettely yhteisöjen tuomioistuimessa

22. Ennakkoratkaisupyyntö saapui yhteisöjen tuomioistuimeen 29.11.2007. Kirjallisessa menettelyssä huomautuksia esittivät pääasian asianosaiset ja Italian, Saksan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset sekä komissio. Pääasian asianosaiset, Saksan hallitus ja komissio osallistuivat 20.11.2008 pidettyyn istuntoon, jossa ne esittivät suulliset huomautuksensa ja vastasivat yhteisöjen tuomioistuimen kysymyksiin.

V Asianosaisten lausumat

A *Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys*

23. Pääasian valittajat ja komissio ehdottavat, että yhteisöjen tuomioistuin ratkaisee ensimmäisen kysymyksen siten, että lisenssisopimusta on pidettävä asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdassa tarkoitettuna palvelua koskevana sopimuksena.

24. Pääasian valittajat ovat vedonneet tämän toteamuksen tueksi siihen, että palvelun käsite on määritelty laajasti sekä yhteisön primaarioikeudessa että johdetussa oikeudessa, erityisesti yhteisön arvonlisäverosäännöksissä [13] ja palveluja sisämarkkinoilla koskevassa direktiivissä 2006/123. [14] Tämä käsite on niiden mukaan määritelty laajasti myös joissakin komission asiakirjoissa. [15] Valittajat väittävät myös, että valituksen vastapuolen päävelvoite on teoksen ääni- ja videotallenteiden valmistus ja myynti ja siten palvelun suorittaminen. Niiden mielestä lisenssimaksujen maksuvelvollisuus on pelkkä valituksen vastapuolelle kuuluva sivuvelvoite. Valittajat väittävät, että nyt esillä olevassa asiassa myös niiden on suoritettava palvelu, joka muodostuu käyttöoikeuden myöntämisestä yksinoikeudella tai ilman.

13 – Pääasian valittajat viittaavat näihin säännöksiin yleisesti nimeämättä säännöksiä konkreettisesti.

14 – Palveluista sisämarkkinoilla 12.12.2006 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2006/123/EY (EUVL L 376, s. 36).

15 – Tältä osin pääasian valittajat viittaavat laillisiin verkkomusiikkipalveluihin liittyvästä tekijänoikeuden ja lähioikeuksien rajatylittävästä kollektiivisesta hallinnoinnista 18.5.2005 annettuun komission suositukseen 2005/737/EY (EUVL L 276, s. 54) ja komission tiedonantoon neuvostolle, Euroopan parlamentille ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle – Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien hallinnointi sisämarkkinoilla (KOM(2004) 261 lopullinen).

25. Komissio korostaa, että palvelun käsitettä on tulkittava itsenäisesti tälle käsitteelle jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksissä annetusta määritelmästä riippumatta. Komissio viittaa tältä osin siihen, että käsite on ymmärretty laajasti yhteisön primaarioikeudessa, jossa sen määritelmä on tälle käsitteelle kansallisissa oikeusjärjestyksissä annettuja tavanomaisia siviilioikeudellisia määritelmiä laajempi, koska yhteisön primaarioikeudessa tämä määritelmä kattaa esimerkiksi venepaikkojen vuokraamisen toisissa jäsenvaltiossa asuville veneenomistajille [16] tai ajoneuvojen leasing-vuokrauksen muiden jäsenvaltioiden yrityksille. [17] Komissio katsoo tältä osin, että myös käyttöoikeuden myöntämistä henkiseen omaisuuteen voidaan pitää palvelujen tarjoamisena. Lisäksi komissio katsoo, että yhteisön arvonlisäverodirektiiveistä ei voi olla apua asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohtaa tulkittaessa, koska tätä jälkimmäistä säännöstä ei asetuksen 1 artiklan 1 kohdan nojalla sovelleta veroasioihin.

26. Komissio viittaa väitteensä tueksi asetuksen N:o 44/2001 sanamuodon mukaiseen, historialliseen ja teleologiseen tulkintaan. Asetuksen N:o 44/2001 sanamuodosta ei komission mukaan ilmene seikkoja, joiden perusteella olisi katsottava, että palvelun käsitettä on tulkittava suppeammin kuin yhteisön primaarioikeudessa. Historiallisen tulkinnan osalta komissio toteaa, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohtaa on muutettu Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaan nähden siten, että asetuksen edellä mainitussa säännöksessä tarkoitettu ”velvoitteen täytäntöönpanopaikka” on irtaimen tavaran kaupan ja palvelujen suorittamisen osalta sopimuksen luonteenomaisen suorituksen täyttämispaikka. Komission mukaan tällä on pyritty välttämään ainakin osa Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan tulkintaan liittyvistä ongelmista. Tämän määräyksenhän nojalla toimivaltaisuus määräytyy riidanalaisen velvoitteen täyttämispaikan perusteella, joka määräytyy sopimukseen sovellettavan aineellisen lain perusteella. Sillä, että tätä palvelun käsitettä tulkittaisiin laajasti, vältettäisiin lisäksi vaikeudet, jotka liittyvät rajanvetoon asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdan soveltamisalaan kuuluvien sopimusten ja sen b alakohdan soveltamisalaan kuuluvien sopimusten välillä.

27. Kaikki muut osapuolet kehottavat yhteisöjen tuomioistuinta vastaamaan ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen kieltävästi ja toteamaan, ettei lisenssisopimus ole asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdassa tarkoitettu palvelua koskeva sopimus.

28. Pääasian vastapuoli väittää, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdassa tarkoitetun palvelua koskevan sopimuksen käsitettä on tulkittava siten, että se kattaa kaikki sopimukset, joilla on tarkoitus saavuttaa tietty käytännön lopputulos maksua vastaan ja joilla ei ole pelkästään tarkoitus

16 – Ks. edellä alaviitteessä 5 mainittu asia Ciola.
17 – Ks. edellä alaviitteessä 5 mainittu asia Cura Anlagen.

harjoittaa tiettyä toimintaa, kuten työsopimusten kyseessä ollessa. Valituksen vastapuolen mukaan lisenssisopimuksia ei voida lukea palvelua koskeviin sopimuksiin.

29. Ensimmäisen kysymyksen osalta Saksan hallituksen lähtökohtana on asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan sanamuodon mukainen ja systemaattinen tulkinta sekä tämän säännöksen tarkoitus. Sanamuodon mukaisen tulkinnan osalta Saksan hallitus korostaa, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdassa tarkoitettua palvelun käsitettä ei voida tulkita sen mukaan, miten tämä käsite on määritelty primaarioikeudessa tai arvonlisäverodirektiiveissä. [18] Kyseisen hallituksen mukaan tämä käsite on määritelty primaarioikeudessa ja mainituissa arvonlisäverodirektiiveissä laajasti sen vuoksi, että tämä käsite kattaa palvelujen tarjoamisen vapauden tapauksessa ne toiminnanalat, jotka eivät kuulu muiden perusvapauksien soveltamisalaan, ja sen vuoksi, että arvonlisäverodirektiivien tapauksessa pyrkimyksenä on, että mikään taloudellinen toiminta ei jää näiden direktiivien soveltamisalan ulkopuolelle käsitteen liian suppean tulkinnan takia.

30. Systemaattisen tulkinnan osalta Saksan hallitus väittää, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a ja c alakohdasta ilmenee yhdessä luettuna selvästi, että on olemassa sopimuksia, jotka eivät koske irtaimen tavaran kauppaa eivätkä myöskään palvelujen suorittamista, mistä seuraa, että edellä mainitun 5 artiklan 1 alakohdan b alakohtaa ei voida tulkita niin laajasti, että se kattaisi kaikki sopimukset, jotka eivät kuulu irtaimen tavaran kauppaa koskevien sopimusten ryhmään. Saksan hallituksen mielestä myös ehdotuksesta, joka koskee Rooma I -asetusta [19] – jonka yhteydessä palvelun käsitettä on tulkittava samalla tavalla kuin asetuksen N:o 44/2001 yhteydessä –, ilmenee, että lisenssisopimus ei voi sisältyä palvelua koskeviin sopimuksiin, koska edellä mainittuun asetusehdotukseen sisältyi erityinen säännös, jolla säänneltiin teollis- tai tekijänoikeuksia koskeviin sopimuksiin sovellettavaa lakia (ehdotuksen Rooma I -asetukseksi 4 artiklan 1 kohdan f alakohta). Saksan hallitus väittää, että tätä säännöstä ei sisällytetty lopulliseen asetustekstiin poliittisista syistä ja että tämän sisällyttämättä jättämisen syynä ei ollut se, että teollis- ja tekijänoikeuksia koskevat sopimukset oli mahdollista sisällyttää palvelujen suorittamista koskeviin sopimuksiin.

31. Asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan tarkoituksen osalta Saksan hallitus korostaa, että lisenssisopimuksen osalta ei ole aina tarkoituksenmukaista määrittää toimivaltaa palvelun suorittamispaikan perusteella, sillä tämäntyyppiset sopimukset voivat koskea eriluonteisia henkistä omaisuutta koskevia oikeuksia.

18 – Tässä yhteydessä Saksan hallitus viittaa direktiivin 2006/112 24 artiklan 1 kohtaan ja direktiivin 77/388 6 artiklan 1 kohdan ensimmäiseen virkkeeseen.

19 – Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista (Rooma I) (KOM (2005) 650 lopullinen).

Lisäksi lisenssi voidaan myöntää useisiin eri maihin tai jopa maailmanlaajuisesti. Saksan hallituksen mielestä ei ole mahdollista yksilöidä tyypillistä lisenssisopimusta, jonka perusteella voidaan yksiselitteisesti määrittää tietyn toimivaltaisen tuomioistuimen läheinen yhteys asiaan.

32. Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus katsoo, että siitä, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohtaa tulkittaisiin laajasti siten, että siihen sisältyisivät myös lisenssisopimukset, seuraisi se, että tämän säännöksen a ja c kohta muuttuisivat tarpeettomiksi, mikä olisi ristiriidassa kyseisen asetuksen systematiikan ja tarkoituksen kanssa. Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen mukaan kyseessä olevan asetuksen erityistä toimivaltaa koskevilla säännöksillä pyritään takaamaan, että toimivalta asian tutkimiseen on tuomioistuimella, jolla on asiaan läheinen yhteys. Lisäksi kyseinen hallitus korostaa, että asetuksen N:o 44/2001 yhtenä päätavoitteena on toimivaltasääntöjen ennakoitavuus, mitä ei voitaisi taata, jos lisenssisopimuksiin sovellettaisiin mainitun asetuksen 5 artiklan 1 alakohdan b alakohtaa, koska tällöin ei olisi mahdollista määrittää paikkakuntaa, missä palvelu on sopimuksen mukaan suoritettu.

33. Italian hallitus katsoo, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan tulkitseminen laajasti johtaisi siihen, että tämä säännös kattaisi miltei kaikki sopimukset. Tästä seuraisi se, että edellä mainitun 5 artiklan 1 kohdan b alakohdalla ei olisi enää sille kuuluvaa poikkeuksen asemaa, vaan se nostettaisiin yleissäännön asemaan, mikä olisi ristiriidassa kyseisen säännöksen tarkoituksen kanssa. Tämän lisäksi Italian hallituksen mukaan lisenssinantajalla ei ole mitään sellaista positiivista velvoitetta, jonka perusteella olisi mahdollista pitää tätä sopimusta palvelua koskevana sopimuksena.

B *Toinen ennakkoratkaisukysymys*

34. Pääasian valittajat väittävät, että lisenssisopimukseen perustuvana palvelun suorittamispaikkana on pidettävä lisenssinantajan kotipaikkaa tai sen hallinnon sijaintipaikkakuntaa. Valittajien mukaan tämä väite ei ole ristiriidassa yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Besix antaman tuomion [20] kanssa, kun otetaan huomioon, että pääasiassa ei ole kyseessä maantieteellisesti rajoittamaton pidättäytymisvelvoite vaan maantieteellisesti määriteltyä aluetta koskeva lisenssisopimus, joka koskee Itävaltaa, Saksaa ja Sveitsiä. Valittajat väittävät, että lisenssinantajan lisenssisopimuksen kautta suorittama palvelu muodostuu siitä positiivisesta toimesta, jolla ne luovuttavat oikeuksia lisenssinsaajalle. Erityisesti silloin, kun kyseessä on useisiin maihin myönnettävä lisenssi, toimivaltaa määritettäessä ratkaiseva merkitys on sen sopimuspuolen, jonka on täytettävä sopimuksen luonteenomainen velvoite, kotipaikalla tai tällaisen sopimuspuolen keskushallinnon sijaintipaikkakunnalla.

20 – Edellä alaviitteessä 7 mainittu asia Besix.

35. Valittajat väittävät kysymyksen 2.3 osalta, että sen paikkakunnan, jossa palvelu on sopimuksen mukaan suoritettu, tuomioistuimella on toimivalta ratkaista myös kysymys lisenssimaksuista, jotka peritään oikeuksien käytöstä muissa jäsenvaltioissa tai kolmansissa maissa, koska sillä, että toimivaltainen tuomioistuin määräytyy suorituksen täyttämispaikan perusteella, on tarkoitus keskittää toimivalta tämän paikan tuomioistuimelle.

36. Komission mielestä palvelun lisenssisopimuksen mukainen suorittamispaikka on lisenssinantajan kotipaikka tai sääntömääräinen kotipaikka. Komissio katsoo, että asiassa Besix annettu tuomio [21] ei ole esteenä sille, että toimivalta lisenssisopimuksia koskevissa asioissa määräytyy asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan perusteella. Yhtäältä lisenssinantajan velvoite ei ole komission mukaan pelkkä pidättäytymisvelvoite, koska se on velvollinen myöntämään lisenssin ja velvollinen hyväksymään sen, että lisenssinsaaja käyttää saamiaan oikeuksia. Toisaalta komission mukaan toimivalta on määritettävä asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan perusteella riippumatta riidanalaisesta maksuvelvoitteesta. Kysymyksen 2.3 osalta komissio katsoo, että sen jäsenvaltion, jossa lisenssinantajan kotipaikka tai sääntömääräinen kotipaikka sijaitsevat, tuomioistuimella on toimivalta ratkaista myös kysymys lisenssimaksuista, jotka peritään oikeuksien käytöstä jossakin toisessa jäsenvaltiossa tai jossakin kolmannessa valtiossa.

21 – Edellä alaviitteessä 7 mainittu asia Besix.

37. Pääasian vastapuolen sekä Saksan ja Italian hallitusten ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen ehdottamasta ratkaisusta seuraa, että ne eivät ota kantaa toiseen ennakkoratkaisukysymykseen.

38. Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus ottaa kantaa ainoastaan kysymykseen 2.3 ja katsoo, että jos yhteisöjen tuomioistuin vastaa ensimmäiseen kysymykseen myöntävästi, tuomioistuimella, joka on toimivaltainen, olisi oltava toimivalta ratkaista myös kysymys lisenssimaksuista, jotka peritään oikeuksien käytöstä jossakin toisessa jäsenvaltiossa tai jossakin kolmannessa maassa. Kyseisen hallituksen mukaan toisenlaisen ratkaisun tekemiseen sisältyy vaara ristiriitaisten tuomioiden antamisesta, koska saman asian eri osia voisivat ratkaista eri tuomioistuimet.

C *Kolmas ennakkoratkaisukysymys*

39. Jos yhteisöjen tuomioistuin vastaa ensimmäiseen ja toiseen ennakkoratkaisukysymykseen kieltävästi, pääasian valittajat katsovat toissijaisesti kolmannen kysymyksen osalta, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohtaa on tulkittava siten, että toimivalta määräytyy sopimuksen luonteenomaisen velvoitteen täyttämispaikan eikä

riidanalaisen velvoitteen täyttämispaikan perusteella. Tältä osin valittajat väittävät, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohtaa on tulkittava itsenäisesti ja ottamatta huomioon yksittäisten jäsenvaltioiden siviilioikeudellisia säännöksiä. Näin ollen ne ehdottavat, että yhteisöjen tuomioistuin toteaa, että tässä säännöksessä tarkoitetun sopimuksen luonteenomaisen velvoitteen täyttämispaikkana on pidettävä lisenssinantajan kotipaikkaa tai hallinnon kotipaikkaa.

40. Ensimmäiseen ja toiseen kysymykseen ehdottamansa vastauksen mukaisesti komissio ei ota kantaa kolmanteen kysymykseen.

41. Saksan hallituksen mukaan on niin, että kun otetaan huomioon, että jäsenvaltiot ovat yhdenmukaistaneet sopimusvelvoitteisiin sovellettavan lain, nykyistä oikeuskäytäntöä on tarpeen muuttaa asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdan tulkinnan osalta. Tämän oikeuskäytännön mukaan kanteen kohteena olevan velvoitteen täyttämispaikka määritetään sopimukseen tai riidanalaiseen sopimusvelvoitteeseen sovellettavan oikeuden (lex causae) perusteella ja sen kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä, tehtävänä on määrittää sopimussuhteeseen sovellettava laki oman oikeusjärjestyksensä mukaisten kansainvälisen yksityisoikeuden sääntöjen perusteella. Saksan hallitus ehdottaa, että tätä oikeuskäytäntöä muutetaan siten, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdan osalta velvoitteen täyttämispaikka määritettäisiin itsenäisesti eli siten, että merkityksellinen on aina velvoite, joka on kulloinkin riidan kohteena.

42. Italian hallitus katsoo, että kun otetaan huomioon vaatimus tulkinnan jatkuvuudesta Brysselin yleissopimuksen ja asetuksen N:o 44/2001 välillä, sellaisena kuin yhteisöjen tuomioistuin on tämän vahvistanut asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohdan osalta asiassa Henkel antamassaan tuomiossa [22] ja asiassa Gantner [23] antamassaan tuomiossa, asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohtaa on tulkittava samalla tavalla kuin Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa.

43. Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus esittää kolmannen kysymyksen osalta kolme näkökohtaa. Se korostaa ensinnäkin sitä, että 5 artiklan 1 alakohdan a alakohtaan liittyy samoja tulkintaongelmia kuin Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaan. Toiseksi asetuksen N:o 44/2001 johdanto-osasta ilmenee, että Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa koskevaa oikeuskäytäntöä sovelletaan myös asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohtaan. [24] Kolmanneksi tämän oikeuskäytännön soveltamisella myös asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohtaan taataan parhaiten oikeusvarmuus, kun otetaan huomioon sen oikeuskäytännön vakiintuneisuus, joka koskee Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun käsitteen ”paikkakun[ta] – –, jossa kanteen perusteena oleva velvoite on täytetty tai täytettävä”, tulkintaa.

22 – Asia C-167/00, Henkel, tuomio 1.10.2002 (Kok., s. I-8111).
23 – Asia C-111/01, Gantner, tuomio 8.5.2003 (Kok., s. I-4207).
24 – Ehdotus neuvoston asetukseksi (EY) tuomioistuinten toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa (KOM(1999) 348 lopullinen), s. 14.

VI Julkisasiamiehen arviointi

A *Johdanto*

44. Asetukseen N:o 44/2001 sisältyvillä säännöksillä, jotka koskevat erityistä toimivaltaa sopimusta koskevassa asiassa, otetaan käyttöön poikkeus actor sequitur forum rei -yleissääntöön, [25] jonka mukaan toimivalta määräytyy vastaajan kotipaikan perusteella ja joka on vahvistettu saman asetuksen 2 artiklan 1 kohdassa. Sopimusta koskevassa asiassa tätä yleissäännöstä poikkeamista ja toimivallan määräytymistä erityisten toimivaltaperusteiden mukaan voidaan perustella sillä seikalla, että tuomioistuimen ja riita-asian läheisen yhteyden vuoksi tulisi olla myös vaihtoehtoisia toimivaltaperusteita. [26] Lisäksi erityistä toimivaltaa sopimusta koskevassa asiassa tarvitaan sen vuoksi, että tällä tavalla taataan paremmin kantajan etujen ja vastaajan etujen välinen tasapaino, jota olisi mahdotonta taata, jos olisi olemassa pelkästään edellä mainittu yleissääntö. [27] Sopimusta koskevassa asiassa kantajalla on tällöin mahdollisuus valita, nostaako hän kanteen vastaajan kotipaikan tuomioistuimessa vai siinä tuomioistuimessa, joka on toimivaltainen niiden sääntöjen perusteella, jotka koskevat erityistä toimivaltaa sopimusta koskevassa asiassa. [28]

45. Nyt esillä olevassa asiassa esitetyt ennakkoratkaisukysymykset käsittelevät asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan tulkintaa. Tähän säännökseen, jolla on muutettu Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa ja muotoiltu se uudelleen, sisältyy sääntöjä, joita sovelletaan erityiseen toimivaltaan sopimusta koskevassa asiassa. Yhteisöjen tuomioistuinta kehotetaan näin ollen ensimmäisen kerran mainitun asetuksen voimaantulon (1.3.2002) jälkeen tulkitsemaan säännöstä, joka hyväksyttiin varsin pitkien ja monimutkaisten neuvottelujen päätteeksi. [29] Samalla kyseessä on säännös, jonka osalta oli oletettavaa, että

25 – Actor sequitur forum rei -yleissäännön osalta haluan täsmentää, että sillä toimivaltaperusteella, jonka mukaan toimivalta määräytyy vastaajan kotipaikan mukaan, pyritään turvaamaan vastaajan oikeudet, koska tämän on vaikeampi puolustautua oikeudenkäynnissä, jos hänen on puolustauduttava muun kuin sen jäsenvaltion, jossa hänellä on kotipaikka, tuomioistuimessa. Ks. tältä osin julkisasiamies Ruiz-Jarabo Colomerin 14.3.2006 esittämä ratkaisuehdotus asiassa C-103/05, Reisch Montage (Kok., s. I-6827, 21 kohta). Brysselin yleissopimuksen osalta ks. vastaavasti myös P. Jenardin selvitys tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevasta yleissopimuksesta (EYVL 1979, C 59, s. 18).

26 – Ks. asetuksen N:o 44/2001 johdanto-osan 12 perustelukappale.

27 – Näin toteaa Mankowski, P., teoksessa Magnus, U. ja Mankowski, P. (toim.), *Brussels I Regulation*, Sellier, European Law Publishers, München, 2007, s. 90, 1 kohta.

28 – Ks. kantajalla olevasta valintaoikeudesta Mankowski, P., em. teoksessa Magnus, U. ja Mankowski, P. (toim.), s. 89, 1 kohta.

29 – Ks. tarkempia tietoja käydyistä neuvotteluista ja siitä, mitä eri mahdollisuuksia esitettiin asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan sanamuodoksi, Beaumont, P. R., "The Brussels Convention Becomes a Regulation: Implications for Legal Basis, External Competence and Contract Jurisdiction", teoksessa Fawcett, J. (toim.), *Reform and Development of Private International Law. Essays in Honour of Sir Peter North*, Oxford University Press, New York, 2002, s. 15 ja sitä seuraavat sivut ja Kohler, C., "Revision des Brüsseler und Luganer Übereinkommens", teoksessa Gottwald, P. (toim.), *Revision des EuGVÜ – Neues Schiedsverfahrensrecht*, Gieseking-Verlag, Bielefeld, 2000, s. 12 ja sitä seuraavat sivut.

sopimuspuolet tulevaisuudessa riitauttavat usein tuomioistuimen toimivallan. [30]

B *Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys*

46. Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys on ymmärrettävä niin, että sillä kansallinen tuomioistuin kysyy, onko asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toista luetelmakohtaa tulkittava niin, että sopimus, jolla teollis- ja tekijänoikeuden haltija luovuttaa sopimuskumppanilleen oikeuden kyseisen oikeuden käyttöön (lisenssisopimus), [31] on edellä mainitussa säännöksessä tarkoitettu palvelua koskeva sopimus. Näin ollen kansallinen tuomioistuin pyrkii selvittämään, voidaanko lisenssisopimus sisällyttää asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisessa luetelmakohdassa tarkoitetun palvelua koskevan sopimuksen käsitteeseen.

1. Lisenssisopimuksen ominaispiirteet

47. Tähän kysymykseen vastaamiseksi tarkastelen ensimmäiseksi lyhyesti lisenssisopimuksen ominaispiirteitä ja sen jälkeen siirryn asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisen luetelmakohdan tulkinnan osalta tarkastelemaan tässä säännöksessä tarkoitetun palvelun käsitteen keskeisiä ominaispiirteitä ja samalla vastaan kysymykseen, voidaanko lisenssisopimusta pitää tässä säännöksessä tarkoitettuna palvelua koskevana sopimuksena.

48. Esillä olevassa asiassa on lähdettävä liikkeelle kansallisen tuomioistuimen esittämästä lisenssisopimuksen määritelmästä. Se määrittelee lisenssisopimuksen sopimukseksi, jolla teollis- ja tekijänoikeuden haltija luovuttaa sopimuskumppanilleen oikeuden kyseisen oikeuden käyttöön. Koska yhteisöjen tuomioistuimen tuomiot sitovat kaikkia kansallisia tuomioistuimia ja koskevat kaikkia (erga omnes), [32] on tarpeen ottaa huomioon myös muiden jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksissä vahvistetut lisenssisopi-

30 – Rogerson, P., *Plus ça change? Article 5(1) of the Regulation on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments*, Cambridge Yearbook of European legal studies, 2000, s. 383, toteaa Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdasta, että se on tämän yleissopimuksen sovelletuimpia säännöksiä, johon asianosaiset eniten vetoavat. Oletettavasti tämä sama tulee koskemaan myös asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohtaa.

31 – Kuten olen edellä alaviitteessä 4 todennut, kansallinen tuomioistuin määrittelee tällaisen sopimuksen "lisenssisopimukseksi".

32 – Ks. Lenaerts, K., Arts, D., Maselis, I. ja Bray, R., *Procedural Law of the European Union*, 2. painos, Sweet & Maxwell, Lontoo, 2006, s. 194 ja 195, 6-030 ja 6-031 kohta ja Van Raepenbusch, S., *Droit institutionnel de l'Union européenne*, 4. painos, Larcier, Bryssel, 2005, s. 578.

muksen määritelmät sekä mahdolliset yhteisön oikeuden säännökset.

49. Lisenssisopimusta säännellään eri tavoin eri jäsenvaltioissa. Eräissä jäsenvaltioissa sitä pidetään erityisenä sopimustyyppinä ja se on myös määritelty nimenomaisesti (esim. Tšekin tasavallassa [33] ja Sloveniassa [34]), kun taas muissa jäsenvaltioissa mahdollisuutta lisenssisopimuksen tekemiseen säännellään ainoastaan henkistä omaisuutta koskevan oikeuden alaan kuuluvien erityissäännösten yhteydessä ilman, että tätä sopimusta kuitenkaan määriteltäisiin nimenomaisesti (esim. Itävalta, [35] Ranska, [36] Irlanti [37] ja

33 – Tšekin oikeusjärjestyksessä lisenssisopimusta teollisoikeuksien käyttöoikeuden luovuttamiseksi säännellään Obchodní zákoníkin (kauppalaki) 508–515 §:llä. Tämän lain 508 §:ssä säädetään, että lisenssinantaja luovuttaa lisenssisopimuksella lisenssinsaajalle oikeuden käyttää teollisoikeuden kohteena olevaa hyödykettä ainoastaan tietyssä määrin ja sovitussa laajuudessa, kun taas lisenssinsaaja puolestaan sitoutuu maksamaan hänelle rahaa tai muun aineellisen vastikkeen. Tšekin oikeusjärjestyksessä lisenssisopimusta teoksen käyttöoikeuden luovuttamiseksi säännellään Zákon o dílech literárních, vedeckých a umelechkýchin (autorský zákon) (laki kirjallisista, tieteellisistä ja taiteellisista teoksista (laki tekijänoikeuksista)) 46–57 §:llä. Tämän lain 46 §:n 1 momentissa säädetään, että teoksen tekijä voi lisenssisopimuksella luovuttaa lisenssinsaajalle oikeuden käyttää teosta, kun taas lisenssinsaaja sitoutuu maksamaan ensin mainitulle tietyn summan, jollei toisin ole sovittu.

34 – Slovenian oikeusjärjestyksessä lisenssisopimusta säännellään Obligacijskega zakonikan (laki velvoitteista) 704–728 §:llä. Tämän lain 704 §:ssä säädetään, että lisenssisopimuksella lisenssinantaja sitoutuu luovuttamaan lisenssinsaajalle kokonaan tai osittain oikeuden käyttää patentoitua tai tieteellistä keksintöä, teknistä osaamista, tavaramerkkejä tai malleja, kun taas lisenssinsaaja sitoutuu maksamaan lisenssinantajalle tietyn vastineen. Tekijänoikeuslainsäädännössä (Zakon o avtorski in sorodnih pravicah (laki tekijänoikeudesta ja lähioikeuksista)) ei säädetä nimenomaisesti lisenssisopimuksesta; tällainen sopimus mainitaan ainoastaan Zakona o avtorski in sorodnih pravicahin 113 §:n 2 momentissa tietokoneohjelmien yhteydessä, kun taas teosten käyttöoikeuden luovuttamista säännellään muiden sopimusten yhteydessä.

35 – Esim. Itävallan Patentgesetzin (laki patenteista) 35 §:n nojalla patentinhaltija voi siirtää muille laillisen oikeuden käyttää keksintöä. Markenschutzgesetzin (laki tavaramerkkisuojasta) 14 §:n 1 momentissa säädetään, että tavaramerkkiin voidaan myöntää lisenssi yksinoikeudella tai ilman; lisenssi koskee kaikkia rekisteröityjä tavaroita tai palveluja tai osaa niistä. Itävallan oikeuskirjallisuudessa ks. Kucsko, G., *Geistiges Eigentum. Markenrecht, Musterrecht, Patentrecht, Urheberrecht*, Manz, Wien, 2003, s. 469 (tavaramerkkilisenssi) ja s. 929 (patenttilisenssi). Itävallan Urheberrechtsgesetzissä (laki tekijänoikeudesta) ei säädetä nimenomaisesti teoksen käyttöoikeuden luovuttamista koskevasta lisenssisopimuksesta, mutta tällainen sopimus on vakiintunut käytäntö. Tätä nimitystä, jolla viitataan teoksen käyttöoikeuden luovuttamiseen, käytetään esim. Itävallan oikeuskäytännössä; ks. tältä osin mm. seuraavat Oberster Gerichtshofin tuomiot: OGH 10.12.1985, 4 Ob 381/84; OGH 15.10.2002, 4 Ob 209/02t; OGH 29.4.2003, 4 Ob 57/03s. Siitä, että lisenssisopimuksella luovutetaan tietokoneohjelmien käyttöoikeus, ks. oikeuskirjallisuudessa esim. Holzinger, E., "Rechtsgeschäftliche Übertragung von Software. Versuch einer systematischen Einordnung", *EDV & Recht*, nro 4/1987, s. 10.

36 – Ranskan oikeusjärjestyksessä esim. Code de la propriété intellectuellen (laki teollis- ja tekijänoikeuksista) L 613-8 §:n 2 momentissa säädetään, että patenttiin perustuviin oikeuksiin voidaan myöntää lisenssi yksinoikeudella tai ilman. Ranskan oikeuskirjallisuudessa ks. esim. Marcellin, Y., *Le Droit Français de la Propriété Intellectuelle*, Cedat, Pariisi, 1999, s. 433 ja sitä seuraavat sivut, joka toteaa patenttilisenssien myöntämisestä, että lisenssi annetaan sopimuksella, jolla keksijä (lisenssinantaja) luovuttaa lisenssinsaajalle käyttöoikeuden, mutta lisenssinantaja on tämänkin jälkeen ainoa patentinhaltija. Lisäksi teoksessa todetaan (s. 436), että lisenssinsaaja on velvollinen maksamaan lisenssimaksut ja käyttämään lisenssin kohdetta. Ranskan lainsäädännössä ei säädetä erityisesti tekijänoikeuksia koskevien lisenssien luovuttamisesta, vaan teosten käyttöoikeuksien luovuttamiseen sovelletaan muita sopimuksia, joista säädetään tekijänoikeuslainsäädännössä. Ks. tältä osin em. Marcellin, s. 68 ja sitä seuraavat sivut.

37 – Irlannin Copyright and Related Rights Actin (2000) (laki tekijänoikeudesta ja lähioikeuksista) 120 §:n 1 momentissa sallitaan esim. teosten käyttöoikeuksien luovuttaminen. Irlannin oikeuskirjallisuudessa ks. esim. tekijänoikeuksia koskevista lisenssisopimuksista Clark, R., *Irish Copyright and Design Law*, Butterworths, Dublin 2003, s. C/110 ja sitä seuraavat sivut.

Saksa [38]). Haluan tältä osin korostaa sitä, että useimmiten lisenssisopimusta – olipa sitten kyse sopimustyypistä tai ei – säännellään jäsenvaltioiden lainsäädännöissä ainoastaan teollisoikeuksien osalta ja vain joissakin harvemmissa tapauksissa myös tekijänoikeuden osalta; [39] eräissä jäsenvaltioissa teosten käyttöoikeuksien luovuttamiseen sovelletaan muita teollisoikeudellisia sopimuksia. [40]

50. Henkisen omaisuuden suojaa koskevilla yhteisön säännöksillä säännellään tosin oikeutta myöntää lisenssejä, mutta niihin ei sisälly säännöksiä, jotka koskisivat lisenssisopimuksen tekemistä ja sen ominaispiirteitä. [41] Lisenssisopimukset tai oikeus henkistä omaisuutta koskevien oikeuksien lisensointiin mainitaan myös henkistä omaisuutta sääntelevissä kansainvälisissä sopimuksissa, mutta niissä varsinainen lisenssisopimusten sääntely jätetään sopimusvaltioiden kansallisten oikeusjärjestysten tehtäväksi; tältä osin mainitsen esimerkkeinä vain TRIPS-sopimuksen [42] ja Euroopan patenttisopimuksen. [43]

38 – Saksan Patentgesetzin (patenttilaki) 15 §:n 2 momentilla säännellään patenttilisenssiä; tässä säännöksessä sallitaan patenttilisenssien luovuttaminen sopimuksella, lisäksi siinä säädetään mm., että lisenssi voidaan myöntää yksinoikeudella tai ilman. Markengesetzin (tavaramerkkilaki) 30 §:ssä säädetään, että tavaramerkkiin voidaan myöntää lisenssi yksinoikeudella tai ilman. Stumpf, H. ja Groβ, M., *Der Lizenzvertrag*, 8. painos, Verlag Recht und Wirtschaft, Frankfurt am Main, 2008, s. 41, 16 kohta, toteavat, että lisenssi voidaan myöntää myös tiettyyn erityistaitotietoon *(know-how)*. Saksan Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechtessä (laki tekijänoikeudesta ja lähioikeuksista) ei mainita nimenomaisesti lisenssisopimusta, mutta sen 31 §:llä säännellään käyttöoikeuksien myöntämistä *(Einräumung von Nutzungsrechten)*. Tästä huolimatta Saksan oikeuskirjallisuudessa käytetään esim. ilmausta "lisenssi" myös tekijänoikeuksien alalla; ks. esim. Schack, H., *Urheber und Urhebervertragsrecht*, 2. painos, Mohr Siebeck, Tübingen, 2001, s. 245, 539 ja 540 kohta.

39 – Tekijänoikeuksia koskevia lisenssisopimuksia säännellään esim. Tšekin lainsäädännössä (ks. edellä alaviite 33) ja Irlannin lainsäädännössä (ks. edellä alaviite 37).

40 – Ks. esim. Slovenian lainsäädäntö (ks. edellä alaviite 34) ja Ranskan lainsäädäntö (ks. edellä alaviite 36).

41 – Näin ollen esim. tekijänoikeuksien alalla tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa 22.5.2001 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2001/29/EY (EYVL L 167, s. 10) johdanto-osan 30 perustelukappaleessa todetaan, että tässä direktiivissä tarkoitetut oikeudet voidaan siirtää tai luovuttaa tai niihin voidaan myöntää sopimukseen perustuvia käyttöoikeuksia asianomaisen tekijänoikeutta ja lähioikeuksia koskevan kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Tavaramerkkioikeuden alalla yhteisön tavaramerkistä 20.12.1993 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 40/94 (EYVL 1994, L 11, s. 1) 22 artiklan 1 kohdassa säädetään, että yhteisön tavaramerkkiin voidaan antaa käyttölupa, joka koskee joitakin tai kaikkia tavaroita tai palveluja, joita varten tavaramerkki on rekisteröity, ja koko yhteisön aluetta tai sen jotakin osaa. Se voidaan myöntää yksinoikeudella tai ilman. Myös tulevaan yhteisöpatenttia koskevaan asetukseen sisältyy lisenssisopimusta koskevia säännöksiä; ehdotuksen neuvoston asetukseksi yhteisöpatentista (KOM(2000) 412 lopullinen) 19 artiklassa säädetään, että yhteisöpatenttiin voidaan antaa käyttölupa, joka koskee sitä kokonaan tai sen osaa ja koko yhteisön aluetta tai sen osaa. Se voidaan myöntää yksinoikeudella tai ilman.

42 – Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS). TRIPS-sopimuksen 21 artiklassa määrätään, että jäsenvaltiot voivat asettaa edellytykset tavaramerkkilisenssien myöntämiselle; tämän sopimuksen 28 artiklan 2 kohdassa määrätään mm. siitä, että patentin haltijoilla on oltava oikeus tehdä lisenssisopimus. Sopimusteksti on saatavilla sähköisessä muodossa internetsivulla osoitteessa http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips.pdf.

43 – Eurooppapatenttien myöntämisestä 5.10.1973 tehty yleissopimus (Euroopan patenttisopimus, EPC), sellaisena kuin se on muutettuna 17.12.1991 päivätyllä EPC:n 63 artiklan tarkistamisesta tehdyllä asiakirjalla ja Euroopan patenttijärjestön hallintoneuvoston 21.12.1978, 13.12.1994, 20.10.1995, 5.12.1996, 10.12.1998 ja 27.10.2005 tekemillä päätöksillä ja sisältäen EPC:n tarkistamisesta 29.11.2000 tehtyyn asiakirjaan sisältyvät määräykset, joita sovelletaan väliaikaisesti. Euroopan patenttisopimuksen 73 artiklassa määrätään sopimukseen perustuvasta patenttilisenssistä, ja sen mukaan eurooppapatenttiin voidaan myöntää lisenssi, joka koskee allekirjoittajavaltioiden aluetta kokonaan tai sen osaa. Yleissopimusteksti on saatavilla sähköisessä muodossa internetsivulla osoitteessa http://www.epo.org/patents/law/legal-texts/html/epc/1973/e/ma1.html.

51. Edellä esitettyjen oikeussääntöjen ja oikeuskirjallisuuden perusteella voidaan päätellä, että lisenssisopimus on vastavuoroinen sopimus, jolla lisenssinantaja antaa lisenssinsaajalle oikeuden käyttää henkistä omaisuutta koskevia tiettyjä oikeuksia, minkä vastikkeeksi lisenssinsaaja suorittaa lisenssinantajalle lisenssimaksuja. Lisenssin myöntäessään lisenssinantaja antaa lisenssisaajalle luvan harjoittaa toimintaa, joka lisenssin puuttuessa katsottaisiin henkistä omaisuutta koskevien oikeuksien loukkaukseksi. [44] Lisenssiä voidaan rajoittaa monin eri tavoin; kyseessä voi olla tarkemmin sanoen lisenssi yksinoikeudella tai ilman, ja lisenssille voidaan asettaa maantieteellisiä, ajallisia tai sen käyttötapaan perustuvia rajoituksia. [45]

52. Useiden jäsenvaltioiden oikeuskirjallisuudessa korostetaan lisenssisopimuksen oikeudellisen luonteen osalta, että kyseessä on erityissopimus, [46] joka on erotettava muista sopimuksista; [47] osassa oikeuskirjallisuutta sitä pidetään sui generis -sopimuksena. [48] Lisenssisopimuksen ja vuokrasopimuksen välisillä eroilla on esillä olevan asian kannalta erityistä merkitystä. Käsittelen jäljempänä tarkemmin näiden kahden sopimusryhmän välisiä eroja, minkä jälkeen tarkastelen sitä, voiko lisenssisopimus olla palvelua koskeva sopimus. [49]

2. Asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisen luetelmakohdan tulkinta

53. Asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisessa luetelmakohdassa säädetään, että velvoitteen täytäntöönpanopaikka on palvelujen osalta se paikkakunta jäsenvaltiossa, missä palvelut sopi-

44 – Ks. oikeuskirjallisuudessa esim. Tritton, G. ym., *Intellectual Property in Europe*, Sweet & Maxwell, Lontoo, 2008, s. 677, 7-047 kohta ja Bently, L. ja Sherman, B., *Intellectual Property Law*, 2. painos, Oxford University Press, New York, 2004, s. 254 ja 950.

45 – Ks. em. teos Bently, L. ja Sherman, B., s. 950. Niistä eri rajoituksista, joita lisensseihin on mahdollista soveltaa, ks. Ranskan oikeuskirjallisuudessa em. teos Marcellin, Y., s. 434 ja sitä seuraavat sivut.

46 – Ks. Itävallan oikeuskirjallisuudessa em. teos Kucsko, G., s. 929. Ks. Saksan oikeuskirjallisuudessa Busse, R. (toim.), *Patentgesetz. Unter Berücksichtigung des Europäischen Patentübereinkommens, des Gemeinschaftspatentübereinkommens und des Patentzusammenarbeitsvertrags. Kommentar*, De Gruyter, Berliini, New York, s. 297, 53 kohta ja em. teos Stumpf, H. ja Groβ, M., s. 42 ja 43, 19 kohta. Ks. Slovenian oikeuskäytännössä Podobnik, K., teoksessa Juhart, M. ja Plavšak, N. (toim.), *Obligacijski zakonik (posebni del) s komentarjem*, GV založba, Ljubljana, 2004, 704 artiklaa koskeva kommentaari, s. 62.

47 – Itävallan oikeuskirjallisuudessa em. teos Kucsko, G., s. 930, korostaa, että lisenssisopimus on pidettävä erillään erityisen taitotiedon siirtämiseksi tehdystä sopimuksesta ja luvakesopimuksesta (franchising-sopimus). Saksan oikeuskirjallisuudessa em. teoksessa Stumpf, H. ja Groβ, M., s. 43–45, 20–24 kohta, tekijät korostavat, että lisenssisopimus on pidettävä erillään myyntisopimuksista, yhtiösopimuksista ja vuokrasopimuksista. Vrt. Slovenian oikeuskirjallisuudessa Podobnik, K., em. teoksessa Juhart, M. ja Plavšak, N. (toim.), 704 artiklaa koskeva kommentaari, s. 62.

48 – Ks. Saksan oikeuskirjallisuudessa esim. Schulte, R., *Patentgesetz mit Europäischem Patentübereinkommen. Kommentar auf der Grundlage der deutschen und europäischen Rechtsprechung*, Carl Heymanns Verlag, Köln, Berliini, Bonn, München, 1994, s. 219, 16 kohta; ks. Itävallan oikeuskäytännössä em. teos Kucsko, G., s. 929; ks. Itävallan oikeuskäytännössä esim. Oberster Gerichtshof, OGH, tuomio 15.10.2002, 4 Ob 209/02t.

49 – Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 66 kohta.

muksen mukaan suoritettiin tai oli suoritettava. Näin ollen tässä säännöksessä ei määritellä palvelun käsitettä, eikä yhteisöjen tuomioistuinkaan ole toistaiseksi selventänyt tätä käsitettä asetuksen N:o 44/2001 tulkinnan yhteydessä.

54. Ensinnäkin haluan korostaa, että käsitettä ”palvelu” on asetuksen N:o 44/2001 yhteydessä tulkittava itsenäisesti viittaamatta tälle käsitteelle jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksissä annettuun merkitykseen; tämän vuoksi asetuksen yhdenmukaisen soveltamisen takaamiseksi kaikissa [50] jäsenvaltioissa [51] lähtökohdaksi on otettava kyseisen asetuksen yleinen rakenne ja tarkoitus. Tämän lisäksi on korostettava sitä, että lähtökohtaisesti yhdyn asianomaisten tässä asiassa esittämään kantaan, jonka mukaan asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisessa luetelmakohdassa tarkoitettua palvelun käsitettä on tulkittava laajasti, [52] mutta tätä käsitettä määriteltäessä on varmistettava, että se on asetuksen N:o 44/2001 yleisen rakenteen ja tarkoituksen mukainen.

55. Asetusta N:o 44/2001 tulkittaessa yleiseksi ohjenuoraksi on otettava jatkuvuus Brysselin yleissopimukseen nähden. Tämän yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaan ei sisältynyt toimivaltamääräyksiä, joilla olisi säännelty nimenomaisesti palvelua koskevia sopimuksia, minkä vuoksi tämän määräyksen tulkinta ei voi olla kovin käyttökelpoinen tulkittaessa palvelun käsitettä asetuksen N:o 44/2001 yhteydessä. Brysselin yleissopimuksen 13 artiklan 1 kappaleen 3 kohdassa, jossa määrätään toimivallasta kuluttajien tekemien palvelua koskevien sopimusten

50 – Kuten asetuksen N:o 44/2001 johdanto-osan 21 perustelukappaleesta ilmenee, Tanskan asemaa koskevan Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen ja Euroopan yhteisön perustamissopimukseen liitetyn pöytäkirjan 1 ja 2 artiklan mukaisesti Tanska ei osallistu tämän asetuksen antamiseen. Tämä asetus ei siten sido Tanskaa, eikä sitä sovelleta siihen. Asetuksen N:o 44/2001 johdanto-osan 22 perustelukappaleessa todetaan, että Tanskan ja niiden jäsenvaltioiden välisissä suhteissa, joita tämä asetus sitoo, on voimassa Brysselin yleissopimus.

51 – Brysselin yleissopimukseen liittyvän oikeuskäytännön – joka on jatkuvuuden periaatteen mukaisesti otettava huomioon myös asetusta N:o 44/2001 tulkittaessa – perusteella voidaan päätellä, että tässä asetuksessa tarkoitettuja käsitteitä on tulkittava itsenäisesti. Ks. esim. asia 150/77, Bertrand, tuomio 21.6.1978 (Kok., s. 1431, 14–16 kohta); asia C-89/91, Shearson Lehman Hutton, tuomio 19.1.1993 (Kok., s. I-139, 13 kohta); asia C-269/95, Benincasa, tuomio 3.7.1997 (Kok., s. I-3767, 12 kohta); asia C-96/00, Gabriel, tuomio 11.7.2002 (Kok., s. I-6367, 37 kohta) ja asia C-27/02, Engler, tuomio 20.1.2005 (Kok., s. I-481, 33 kohta). Ks. myös ratkaisuehdotukseni asiassa C-180/06, Ilsinger, tuomio 11.9.2008 (54 kohta, asia vireillä tuomioistuimessa).
Ks. oikeuskirjallisuudessa asetuksessa N:o 44/2001 tarkoitettujen käsitteiden itsenäisestä tulkinnasta esim. R. Geimer teoksessa Geimer, R. ja Schütze, R. A., *Europäisches Zivilverfahrensrecht. Kommentar zur EuGVVO, EuEheVO, EuZustellungsVO, zum Lugano-Übereinkommen und zum nationalen Kompetenz- und Anerkennungsrecht*, Beck, München, 2004, s. 176, joka korostaa, että palvelun käsitettä on tulkittava yhteisön oikeusjärjestyksessä yhdenmukaisesti lex causaesta ja siten sopimukseen sovellettavasta laista riippumatta. Ks. myös Gaudemet-Tallon, H., *Compétence et exécution des jugements en Europe. Règlement n° 44/2001, Conventions de Bruxelles et de Lugano*, 3. painos, Librarie générale de droit et de jurisprudence, Pariisi, 2002, s. 148.

52 – Myös oikeuskirjallisuudessa puolletaan palvelun käsitteen laajaa tulkintaa. Ks. esim. Micklitz, H.-W. ja Rott, P., ”Vergemeinschaftung des EuGVÜ in der Verordnung (EG) Nr. 44/2001”, *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, nro 11/2001, s. 328; Geimer, R., em. teoksessa Geimer, R. ja Schütze, R. A., *Europäisches Zivilprozeßrecht. Kommentar*, 2. painos, Sellier, European Law Publishers, München, 2006, s. 179, 49 kohta; Mankowski, P. em. teoksessa Magnus, U. ja Mankowski, P. (toim.), s. 131, 90 kohta ja em. teos Gaudemet-Tallon, H., s. 148.

osalta, käytettiin kuitenkin käsitettä palvelun toimittamista koskeva sopimus, [53] joten tämän määräyksen tulkinta voisi olla pätevä perusta myös asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan tulkinnalle. [54] Yhteisöjen tuomioistuin ei ole kuitenkaan Brysselin yleissopimuksen kyseistä määräystä tulkitessaan määritellyt nimenomaisesti palvelun käsitettä. [55]

56. Koska yhteisöjen tuomioistuin ei ole tähän mennessä tulkinnut tätä käsitettä, lähtökohdaksi sen tulkitsemisessa on otettava yhtäältä palvelun käsitteen tavanomainen merkitys ja toisaalta yhtäläisyydet muihin oikeudellisiin lähteisiin.

a) Asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisessa luetelmakohdassa tarkoitetun palvelun käsitteen abstrakti määritelmä

57. Mielestäni palvelun käsitteen määrittelyssä kaksi seikkaa ovat olennaisen tärkeitä. Ensinnäkin käsitteen ”palvelu” tavanomainen merkitys edellyttää, että tietyn palvelun suorittaja suorittaa tiettyä toimintaa; näin ollen palvelun suorittaminen edellyttää palvelun tarjoajalta toimintaa tai aktiivista toimimista. [56] Kuten huomaamme, kun toiseksi tarkastelemme tämän käsitteen yhtäläisyyksiä yhteisön primaarioikeuden sääntöjen yhteydessä sille annetun määritelmän kanssa, [57] palvelut on lähtökohtaisesti suoritettava vastiketta vastaan. On joka tapauksessa pidettävä mielessä, että määritellessämme kyseessä olevan käsitteen abstraktisti määrittelemme ainoastaan sen ulkorajat; on kunkin riita-asian yhteydessä ratkaistava yksilöllisesti ja tapauskohtaisesti, kuuluuko jokin tietty toiminta palvelun käsitteen alaan.

53 – Tarkemmin sanoen Brysselin yleissopimuksen 13 artiklan 1 kappaleen 3 kohdassa määrättiin, että kun asia koskee kuluttajien tekemää sopimusta, toimivalta määräytyy niiden määräysten mukaisesti, jotka sisältyvät sopimuksen siihen jaksoon, jolla säännellään toimivaltaa kuluttajansuojaa koskevissa asioissa, jos asia koskee ”muita sopimuksia, jotka tarkoittavat irtaimen tavaran tai *palvelun* toimittamista, jos a) sopimusta on edeltänyt erityinen tarjous tai ilmoittelu siinä valtiossa, jossa kuluttajalla on kotipaikka, ja b) kuluttaja on siinä valtiossa suorittanut sopimuksen tekemistä varten välttämättömät toimenpiteet”. Kursivointi tässä.

54 – Em. teos Rauscher, T. (toim.), s. 179, 49 kohta, jossa korostetaan, että Brysselin yleissopimuksen 13 artiklan 1 kappaleen 3 kohdassa tarkoitetun palvelun käsitteen tulkinta tulee ottaa huomioon myös tulkittaessa asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohtaan sisältyvää samaa käsitettä.

55 – Kun yhteisöjen tuomioistuinta on pyydetty tulkitsemaan Brysselin yleissopimuksen 13 artiklan 1 kappaleen 3 kohtaa – esim. em. asiassa Gabriel, tuomion 38–40 ja 47–51 kohta ja em. asiassa Engler, tuomion 34 kohta –, se on täsmentänyt tämän määräyksen soveltamisen edellytykset; näissä asioissa kyse ei ollut kuitenkaan palvelun suorittamisesta vaan irtaimen tavaran kaupasta.

56 – Näin toteaa Mankowski, P., em. teoksessa Magnus, U. ja Mankowski, P. (toim.), s. 131, 90 kohta ja Cavalier, G., ”Un contrat de concession exclusive n’est ni un contrat de vente ni une fourniture de services au sens de l’article 5, paragraphe 1, b) du règlement Bruxelles I”, *Revue Lamy Droit des Affaires*, nro 19/2007, s. 71. Tältä osin voimme tehdä päätelmiä analogisesti myös tulkitsemalla Roomassa 19.6.1980 allekirjoittamista varten avatun sopimusvelvoitteisiin sovellettavaa lakia koskevan yleissopimuksen (Rooman sopimus) (EUVL L 266, s. 1) 5 artiklaa; tämän artiklan tulkinnan osalta Czernich, D., Heiss, H. ja Nemeth, K., *EVÜ – Das Europäische Schuldvertragsübereinkommen: Übereinkommen über das auf vertragliche Schuldverhältnisse anzuwendende Recht. Kommentar*, Orac, Wien, 1999, korostavat, että Saksan tuomioistuinten mukaan tässä artiklassa mainitut palvelut tarkoittavat suorituksia, jotka liittyvät johonkin toimintaan (”*tätigkeitsbezogene Leistungen*”).

57 – Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 61 kohta.

58. Edellisessä kohdassa esitetyn palvelun käsitteen abstraktin määritelmän perusteella voidaan mielestäni todeta, että lisenssisopimusta ei voida määritellä asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisessa luetelmakohdassa tarkoitetuksi palvelua koskevaksi sopimukseksi. Vaikka lisenssi myönnetään vastiketta vastaan, lisenssinantajan toiminta tässä tilanteessa ei ole aktiivista toimintaa. Lisenssinantaja sallii lisenssinsaajan käyttää lisenssin kohteena olevaa immateriaalioikeutta; lisenssinantajalta edellytetty aktiivinen toiminta tarkoittaa sitä, että se allekirjoittaa lisenssisopimuksen ja luovuttaa käyttöoikeuden lisensoitavaan kohteeseen. Mielestäni näitä toimia ei voida määritellä palveluksi. Näin ollen lisenssin myöntämistä ei voida pitää asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisessa luetelmakohdassa tarkoitettuna palveluna.

59. Asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisessa luetelmakohdassa tarkoitetun palvelun käsitteen täsmällisempi määrittely edellyttää tämän käsitteen abstraktin määrittelyn lisäksi sitä, että on otettava huomioon myös tämän käsitteen yhtäläisyydet sen merkityksen kanssa, joka tällä käsitteellä on yhteisön primaarioikeudessa palvelujen tarjoamisen vapauden yhteydessä, ja vuorovaikutus yksityisoikeudellisiin asioihin liittyvän oikeudellisen yhteistyön yhteydessä annettujen säännösten tulkitsemisessa, sekä lisäksi on täsmennettävä, miksi tällä käsitteellä ja yhteisön arvonlisäverosäännöksissä tälle käsitteelle annetulla määritelmällä ei voi olla yhtäläisyyttä.

b) Osittainen yhtäläisyys palveluille yhteisön primaarioikeudessa annetun määritelmän kanssa

60. Kun määritellään täsmällisemmin asetuksessa N:o 44/2001 tarkoitettua palvelun käsitettä, lähtökohdaksi voidaan ottaa tämän käsitteen yhtäläisyydet sen määritelmän kanssa, joka tällä käsitteellä on yhteisön primaarioikeudessa palvelujen tarjoamisen vapauden yhteydessä, mutta samalla on muistettava, että tätä jälkimmäistä määritelmää ei voida mielestäni sellaisenaan siirtää asetuksen N:o 44/2001 yhteyteen.[58] Asetusta N:o 44/2001 tulkittaessa on nimittäin pidettävä erityisen tärkeänä asetuksen yleistä rakennetta ja tarkoitusta. Asetusta on sen sisällön perusteella pidettävä kansainvälisen yksityisoikeuden säännöstönä.

61. Palvelujen vapaan liikkuvuuden alalla EY 50 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan palveluilla tarkoitetaan ”suorituksia, joista tavallisesti maksetaan korvaus ja joita määräykset tavaroiden, pääomien tai henkilöiden vapaasta liikkuvuudesta eivät koske”. EY 50 artiklan toisessa kohdassa mainitaan ainoastaan joitakin yleisiä esimerkkejä palveluista (teollinen toiminta, kaupallinen

58 – Ks. tältä osin em. teos Rauscher, T. (toim.), 49 kohta ja Czernich, D., teoksessa Czernich, D., Kodek, G. E. ja Tiefenthaler, S., *Europäisches Gerichtsstands- und Vollstreckungsrecht EuGVO und Lugano-Übereinkommen. Kurzkommentar*, 2. painos, LexisNexis ARD ORAC, Wien, 2003, s. 74 ja 75, 39 kohta. Mankowski, P., em. teoksessa Magnus, U. ja Mankowski, P. (toim.), s. 130, 89 kohta, korostaa, että palvelun käsite on määriteltävä samoin kuin se määritellään palvelujen tarjoamisen vapauden alalla, ellei asetuksen N:o 44/2001 yleisestä rakenteesta muuta johdu.

toiminta, käsityöläistoiminta, vapaiden ammattien harjoittamiseen kuuluva toiminta), mutta yhteisöjen tuomioistuin on tulkinnut tätä käsitettä hyvin laajasti. [59] Kuten asianomaiset ovat huomautuksissaan todenneet, asiassa Ciola antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin on sisällyttänyt palvelun käsitteeseen myös venepaikkojen vuokraamisen toisissa jäsenvaltiossa asuville veneenomistajille, [60] ja saman ratkaisun se on tehnyt myös asiassa Cura Anlagen antamassaan tuomiossa, joka koski ajoneuvojen leasingvuokrausta muiden jäsenvaltioiden yrityksille. [61]

62. Mielestäni tällaista primaarioikeudesta johdettavaa palvelun käsitteen laajaa määritelmää ei voida esillä olevassa asiassa soveltaa rajoituksetta asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisessa luetelmakohdassa käytettyyn identtiseen ilmaukseen useistakaan syistä.

63. Kuten ensinnäkin Saksan hallitus on asianmukaisesti korostanut, se, miksi palvelun käsite on määritelty näin laajasti yhteisön primaarioikeudessa, johtuu halusta sisällyttää tähän käsitteeseen yhteismarkkinoiden toteuttamiseen tähtäävien toimien alalla mahdollisimman paljon eri toiminnanaloja. [62] Tällaista perustelua laajalle tulkinnalle ei voida kuitenkaan soveltaa asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisen luetelmakohdan tulkintaan, koska sopimukset, joita ei määritellä palvelua koskeviksi sopimuksiksi, voidaan joka tapauksessa määritellä säännöksen ensimmäisessä luetelmakohdassa tarkoitetuiksi irtaimen tavaran myyntiä koskeviksi sopimuksiksi tai sopimuksiksi, joiden osalta toimivalta määräytyy edellä mainitun 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdan mukaisesti. Asetuksella N:o 44/2001 on tarkoitus kokonaisuutena tarkasteltuna tosiaankin – kuten johdanto-osan toisesta perustelukappaleesta ilmenee – taata sisämarkkinoiden moitteeton toiminta yhdenmukaistamalla tuomioistuimen toimivaltaa siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa koskevat säännöt, mutta tätä tavoitetta ei saavuteta paremmin tulkitsemalla laajasti kyseisen asetuksen 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisessa luetelmakohdassa tarkoitettua palvelun käsitettä.

64. Toiseksi tämä sama asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisessa luetelmakohdassa käytetty palvelun käsite ei voi kattaa, toisin kuin primaarioikeudessa käytetty palvelun käsite, kiinteän omaisuuden vuokraamista, koska kyseisen asetuksen 22 artiklan 1 alakohdan mukaan toimivalta asiassa, joka

59 – Tämä käsite kattaa esim. sairaanhoito- ja terveydenhuoltopalvelut (asia C-157/99, Smits, tuomio 12.7.2001, Kok., s. I-5473 ja asia C-159/90, Grogan, tuomio 4.10.1991, Kok., s. I-4685, Kok. Ep. XI, s. I-445), rahoituspalvelut (asia C-384/93, Alpine Investments, tuomio 10.5.1995, Kok., s. I-1141), vakuutuspalvelut (asia C-118/96, Safir, tuomio 28.4.1998, Kok., s. I-1897), urheilutoiminnan (yhdistetyt asiat C-51/96 ja C-191/97, Deliège ja Pacquée, tuomio 11.4.2000, Kok., s. I-2549), arpajaiset (C-275/92, Schindler, tuomio 24.3.1994, Kok., s. I-1039, Kok. Ep. XV, s. I-79; asia C-243/01, Gambelli, tuomio 6.11.2003, Kok., s. I-13031; yhdistetyt asiat C-338/04, C-359/04 ja C-360/04, Placanica ym., tuomio 6.3.2007, Kok., s. I-1891), televisiolähetysten lähettämisen (asia 155/73, Sacchi, tuomio 30.4.1974, Kok., s. 409, Kok. Ep. II, s. 271), mainonnan (yhdistetyt asiat C-34/95, C-35/95 ja C-36/95, De Agostini ym., tuomio 9.7.1997, Kok., s. I-3843) ja muita palveluja.

60 – Edellä alaviitteessä 5 mainittu asia Ciola.

61 – Edellä alaviitteessä 5 mainittu asia Cura Anlagen.

62 – Ks. oikeuskirjallisuudessa esim. Czernich, D., em. teoksessa Czernich, D., Kodek, G. E. ja Tiefenthaler, S., s. 74 ja 75, 39 kohta.

koskee kiinteän omaisuuden vuokrasopimusta, on yksinomaan sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, missä kiinteistö sijaitsee, ellei kyseessä ole sopimus kiinteän omaisuuden vuokraamiseksi tilapäiseen yksityiskäyttöön enintään kuudeksi peräkkäiseksi kuukaudeksi, jolloin toimivalta on myös sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, missä vastaajan kotipaikka on. [63] Näin ollen silloin, kun kyse on kiinteän omaisuuden vuokraamisesta, toimivalta ei voi koskaan määräytyä asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisen luetelmakohdan perusteella. Asianomaiset vetoavat kirjallisissa huomautuksissaan asiassa Ciola annettuun tuomioon, [64] jossa yhteisöjen tuomioistuin on määritellyt venepaikkojen vuokrauksen palveluksi. Venepaikkojen vuokraus voidaan rinnastaa kiinteän omaisuuden vuokraukseen, joten nyt esillä olevan asian ja asian Ciola välillä ei voida nähdä yhtäläisyyttä.

65. Siitä, millaisia yhtäläisyyksiä palvelun käsitteen eri määritelmien välillä on yhteisön primaarioikeudessa ja asetuksessa N:o 44/2001, mainittakoon vielä se, että asianomaiset viittaavat myös asiassa Cura Anlagen annettuun tuomioon, [65] jossa yhteisöjen tuomioistuin on palvelujen vapaan tarjoamisen alalla määritellyt palveluksi myös ajoneuvojen leasingvuokrauksen muiden jäsenvaltioiden yrityksille; kyse oli tässä tapauksessa siis irtaimen tavaran vuokraamisesta. Haluan tältä osin huomauttaa, että ennakkoratkaisukysymyksellä ei pyritä selvittämään, voiko irtaimen tavaran vuokraaminen olla asetuksessa N:o 44/2001 tarkoitettua palvelua. Vaikka oletettaisiinkin, että irtaimen tavaran vuokrausta voidaan pitää asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisessa luetelmakohdassa tarkoitettuna palveluna, se ei tarkoita automaattisesti sitä, että myös lisenssin myöntäminen olisi sisällytettävä tähän käsitteeseen. On nimittäin otettava huomioon, että edellä mainitun vuokrasopimuksen ja lisenssisopimuksen välillä on selkeitä siviilioikeudellisia eroja, joiden vuoksi lisenssisopimusta ei voida kohdella täysin samalla tavalla kuin vuokrasopimusta.

66. Siviilioikeuden näkökulmasta lisenssisopimus on erityissopimus, eikä pelkkä vuokra-

63 – Asetuksen N:o 44/2001 22 artiklan 1 alakohdassa säädetään seuraavaa: ”asiassa, joka koskee esineoikeutta kiinteään omaisuuteen tai kiinteän omaisuuden vuokrasopimusta, [toimivalta on yksinomaan] sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, missä kiinteistö sijaitsee”; kuitenkin ”asiassa, joka koskee kiinteän omaisuuden vuokraamista tilapäiseen yksityiskäyttöön enintään kuudeksi peräkkäiseksi kuukaudeksi, toimivalta on myös sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, missä vastaajan kotipaikka on, edellyttäen, että vuokralainen on luonnollinen henkilö ja vuokranantajan ja vuokralaisen kotipaikka on samassa jäsenvaltiossa”.

64 – Edellä alaviitteessä 5 mainittu asia Ciola.

65 – Edellä alaviitteessä 5 mainittu asia Cura Anlagen.

sopimuksen alatyyppi. [66] Nämä sopimustyypit eroavat toisistaan jo niiden kohteen perusteella. Irtaimen tavaran vuokrasopimuksessa kohteena on irtain tavara, kun taas lisenssisopimuksessa kohteena on henkistä omaisuutta koskeva oikeus. Näin ollen lisenssisopimus eroaa vuokrasopimuksesta erityisesti sillä perusteella, että lisenssi voidaan myöntää samanaikaisesti useille toisistaan täysin riippumattomille toimijoille, [67] jotka voivat toimia maantieteellisesti eri paikkakunnilla ja jotka voivat käyttää samanaikaisesti lisenssin kohdetta. Tämähän ei ole mahdollista, kun kyseessä on tavaran vuokraus. Lisenssi yksinoikeudella on ainoa lisenssityyppi, joka on oikeudellisilta vaikutuksiltaan verrattavissa vuokraukseen. Yksinoikeudella myönnetyllä lisenssillä lisenssinantaja antaa lisenssinsaajalle oikeuden käyttää tiettyä henkistä omaisuutta koskevaa oikeutta ja sitoutuu olemaan myöntämättä lisenssiä kenellekään muulle ja olemaan käyttämättä lisenssin kohdetta itse. [68] Tätä yhtäläisyyttä ei voida kuitenkaan yleistää koskemaan kaikkia lisenssisopimuksia. Näin ollen se, ettei lisenssisopimuksen ja vuokrasopimuksen välillä voi olla suoraa yhtäläisyyttä, on yksi lisäperuste, joka tukee käsitystä siitä, ettei lisenssisopimusta voida pitää asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisessa luetelmakohdassa tarkoitettuna palvelua koskevana sopimuksena.

c) Asetuksen N:o 44/2001 ja Rooma I -asetuksen yhtenäisen tulkitsemisen tärkeys

67. Palvelun käsitettä määriteltäessä on muistettava, että sillä, miten yhteisöjen tuomioistuin tulkitsee esillä olevassa asiassa tätä käsitettä, on vaikutusta myös sen kannalta, miten sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista annetussa asetuksessa N:o 593/2008 [69] (jäljempänä Rooma I -asetus) käytetty vastaava käsite määritellään. Tämän asetuksen johdanto-osan seitsemännessä perustelukappaleessa todetaan, että ”tämän asetuksen aineellisen soveltamisalan ja säännösten” olisi oltava yhdenmukaisia asetuksen N:o 44/2001 kanssa. Rooma I -asetuksen johdanto-osan 17 perustelukappaleessa todetaan puolestaan, että siltä osin kuin on kyse laista, jota sovelletaan, kun sopimuksen sopimuspuolet eivät ole sopineet sovellettavasta laista, ”olisi käsitteitä ’palvelujen suorittaminen’ ja ’irtaimen tavaran

66 – Ks. Itävallan oikeuskirjallisuudessa em. teos Kucsko, G., s. 929, jossa katsotaan, että lisenssisopimus on sui generis -sopimus. Ks. vastaavasti Slovenian oikeuskirjallisuudessa Podobnik, K., em. teoksessa Juhart, M. ja Plavšak, N. (toim.), 704 artiklaa koskeva kommentaari, s. 62. Lisenssisopimuksen itsenäisen luonteen osalta ks. Saksan oikeuskirjallisuudessa em. teos Busse, R. (toim.), s. 297, 53 kohta ja em. teos Stumpf, H. ja Groß, M., s. 42 ja 43, 19 kohta. Haluan mainita, että myös teknisessä asiakirjassa ”Principles of European Law on Lease of Goods” (*Euroopan tavaranvuokrausoikeuden periaatteet*), jonka on laatinut Euroopan siviililakia valmistellut työryhmä, todetaan, että vuokrasopimusta koskevia sääntöjä ei sovelleta sopimuksiin, jotka tehdään henkistä omaisuutta koskevien oikeuksien käyttöoikeuden luovuttamiseksi. Vastaavasti Lilleholt, K., ym., *Principles of European Law. Study Group on a European Civil Code. Lease of Goods (PEL LG)*, Sellier, European law publishers, München, 2008, s. 108, toteaa, että mainittuihin periaatteisiin sisältyviä sääntöjä voidaan hyvin soveltaa jonkin kirjan, DVD-levyn tai vastaavan tuotteen tietyn julkaisun vuokraukseen, mutta näillä säännöillä ei ole mitään merkitystä henkistä omaisuutta koskeviin oikeuksiin liittyvien kysymysten kannalta.

67 – Ks. Saksan oikeuskirjallisuudessa em. teos Stumpf, H. ja Groß, M., s. 44, 23 kohta. Ks. Slovenian oikeuskirjallisuudessa Podobnik, K., em. teoksessa Juhart, M. ja Plavšak, N. (toim.), 704 artiklaa koskeva kommentaari, s. 62.

68 – Ks. vastaavasti em. teos Bently, L. ja Sherman, B., s. 255 ja 950.

69 – Sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista (Rooma I) 17.6.2008 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 593/2008 (EUVL L 177, s. 6).

kauppa' tulkittava samalla tavalla kuin sovellettaessa asetuksen N:o 44/2001 5 artiklaa, siltä osin kuin irtaimen tavaran kauppa ja palvelujen suorittaminen kuuluvat kyseisen asetuksen soveltamisalaan".

68. Asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisessa luetelmakohdassa tarkoitettua palvelun käsitettä tulkitessaan yhteisöjen tuomioistuimen on näin ollen pyrittävä välttämään sellaisen merkityksen antamista tälle käsitteelle, joka on ristiriidassa Rooma I -asetuksen tarkoituksen ja päämäärän kanssa.

69. Kuten Saksan hallitus on todennut huomautuksissaan, Rooma I -asetuksen antamismenettelystä ilmenee, että säädöksen taustalla olevan ehdotuksen 4 artiklan 1 kohtaan, joka koskee sitä, mitä lakia sovelletaan, kun sopimuspuolet eivät ole sopineet sovellettavasta laista, sisältyy paitsi b alakohta, jossa säädetään siitä, mitä lakia sovelletaan palvelun suorittamista koskevaan sopimukseen, myös f alakohta, jossa säädetään siitä, mitä lakia sovelletaan teollis- ja tekijänoikeuksia koskeviin sopimuksiin.[70] Valmisteluasiakirjojen perusteella näyttää ilmeiseltä, että syy siihen, miksi Rooma I -asetuksen lopulliseen versioon ei sisällytetty f alakohtaa, on se, ettei neuvostossa syntynyt yksimielisyyttä siitä, kumman sopimuspuolen on suoritettava tämäntyyppisille sopimuksille luonteenomainen palvelu,[71] eikä se, että kyseessä olevat sopimukset oli tarpeellista sisällyttää palvelun suorittamista koskeviin sopimuksiin. Jos siis asetuksessa N:o 44/2001 tarkoitettua palvelun käsitettä tulkitessamme sisällytämme tähän käsitteeseen lisenssien myöntämisen, toimimme Rooma I -asetuksessa käytetyn vastaavan käsitteen tarkoituksen ja päämäärän vastaisesti. Tämä on näin ollen jälleen yksi peruste sille, että lisenssisopimus ei ole asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisessa luetelmakohdassa tarkoitettu palvelua koskeva sopimus.

70 – Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista (Rooma I) (KOM (2005) 650 lopullinen); ks. komission ehdotuksen 4 artiklan 1 kohdan f alakohta, jonka sanamuoto on seuraava: "teollis- ja tekijänoikeuksia koskevaan sopimukseen sovelletaan sen valtion lakia, jossa oikeuksien siirtäjällä tai käyttöoikeuden myöntäjällä on asuinpaikka."

71 – Rooma I -asetusta annettaessa käytiin keskusteluja edellä mainitun komission asetusehdotuksen lisäksi myös Ruotsin valtuuskunnan ehdotuksesta, jossa otettiin huomioon alueellinen näkökohta henkisen omaisuuden käyttöoikeuksia luovutettaessa (ks. 25.1.2007 päivätty neuvoston asiakirja nro 5460/07), ja puheenjohtajavaltion ehdotuksesta, joka oli kompromissiratkaisu Ruotsin ehdotuksen ja komission ehdotuksen välillä (ks. 2.3.2007 päivätty neuvoston asiakirja nro 6935/07). Loppujen lopuksi f alakohta päätettiin poistaa asetusehdotuksen 4 artiklan 1 kohdasta (ks. 17.4.2007 päivätty neuvoston asiakirja nro 8229/07). Ks. myös 21.11.2007 päivätty Euroopan parlamentin mietintö ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista (Rooma I) (A6-450/2007), jossa Euroopan parlamentti ehdottaa f alakohdan poistamista ehdotuksen 4 artiklan 1 kohdasta. Myös Max Planck -instituutin vertailevaa ja kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevä työryhmä ehdotti 4 artiklan 1 kohdan f alakohdan poistamista asetusehdotuksesta, kun otetaan huomioon henkistä omaisuutta koskevien sopimusten vaihtelevuus ja vaikeudet, joita liittyy sen määrittelyyn, kumman sopimuspuolen on suoritettava sopimuksen luonteenomainen palvelu; ks. artikkeli Max Planck Institute for Comparative and International Private Law, "Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to contractual obligations (Rome I)", *RabelsZ*, nro 2/2007, s. 265.

d) Yhtäläisyyden puuttuminen yhteisön arvonlisäverosäännöksissä käytettyyn palvelun määritelmään nähden

70. Toisin kuin pääasian kantajat ja komissio väittävät, katson, että yhteisön arvonlisäverodirektiiveissä tarkoitettua palvelun käsitteen määritelmää ei voida useistakaan eri syistä soveltaa asetuksessa N:o 44/2001 esiintyvään vastaavaan käsitteeseen.

71. Ensinnäkin edellä mainitun käsitteen määritelmälle arvonlisäverodirektiiveissä annetun sanamuodon perusteella vaikuttaa selvältä, että kyseessä on negatiivinen määritelmä, joka on jo sen luonne huomioon ottaen hyvin laaja. Jäsenvaltioiden liikevaihtoverolainsäädännön yhdenmukaistamisesta – yhteinen arvonlisäverojärjestelmä: yhdenmukainen määräytymisperuste – annetun kuudennen direktiivin [72] 6 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä virkkeessä samoin kuin yhteisestä arvonlisäverojärjestelmästä annetun direktiivin 2006/112 [73] 24 artiklan 1 kohdassa säädetään, että palvelujen suorituksella tarkoitetaan näiden direktiivien mukaan ”liiketointa, joka ei ole tavaroiden luovutus”. Näin ollen yhteisön alueen sisäisillä verollisilla liiketoimilla tarkoitetaan näissä direktiiveissä – yhteisön alueelle tuonnin lisäksi – vain kahdentyyppistä taloudellista toimintaa eli tavaroiden luovutusta ja palvelujen suorittamista, minkä vuoksi palvelun käsitteen määritelmä on tässä yhteydessä väistämättä laaja.

72. Asetuksessa N:o 44/2001 ei kuitenkaan säädetä, että aina, kun kyseessä ei ole irtaimen tavaran kauppaa koskeva sopimus, toimivalta määräytyy palvelun suorittamista koskeviin sopimuksiin sovellettavien sääntöjen pohjalta. Päinvastoin kyseisen asetuksen 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdassa nimenomaisesti vahvistetaan sääntö, jota toimivallan määrittämiseen sovelletaan, kun kyseessä ovat sopimukset, jotka eivät koske irtaimen tavaran kauppaa eivätkä palvelun suorittamista. Kyseisen artiklan c alakohdasta ilmenee näet nimenomaisesti, että jos b alakohtaa ei voida soveltaa, sovelletaan a alakohtaa. Näin ollen asetuksen N:o 44/2001 yhteydessä ei tarvita näin laajaa palvelun käsitteen määritelmää, koska aina silloin, kun toimivaltaa ei ole mahdollista määrittää 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan perusteella, se voidaan määrittää 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdan perusteella.

73. Toiseksi yhteisön arvonlisäverosäännösten yhteydessä palvelun käsite on määritelty laajasti sen vuoksi, että tämän direktiivin soveltamisala on hyvin laaja, [74] jotta se kattaisi kaiken verollisen taloudellisen toiminnan. Näin ollen se, mitä edellä todettiin primaarioikeuden osalta, pätee myös yhteisön arvonlisäverodirektiiveihin, joiden osalta ei voida myöskään yhtyä väitteeseen, jonka mukaan palvelun käsitteen laajan tulkinnan perustelut soveltuvat rajoituksetta myös siihen, miten

72 – Jäsenvaltioiden liikevaihtoverolainsäädännön yhdenmukaistamisesta – yhteinen arvonlisäverojärjestelmä: yhdenmukainen määräytymisperuste – 17.5.1977 annettu kuudes neuvoston direktiivi 77/388/ETY (EYVL L 145, s. 1).

73 – Yhteisestä arvonlisäverojärjestelmästä 28.11.2006 annettu neuvoston direktiivi 2006/112/EY (EUVL L 347, s. 1).

74 – Kuudennen direktiivin soveltamisalan laajuuden osalta ks. esim. asia 235/85, komissio v. Alankomaat, tuomio 26.3.1987 (Kok., s. 1471, 6 kohta); asia C-186/89, van Tiem, tuomio 4.12.1990 (Kok., s. I-4363, 17 kohta) ja asia C-358/97, komissio v. Irlanti, tuomio 12.9.2000 (Kok., s. I-6301). Lisäksi asiassa C-572/07, Tellmer Property, 9.12.2008 esittämässäni ratkaisuehdotuksessa (27 kohta, asia vireillä tuomioistuimessa) korostan, että arvonlisäveron soveltamisala on kuudennen direktiivin yhteydessä muotoiltu hyvin laajaksi.

tätä käsitettä tulkitaan asetuksen N:o 44/2001 yhteydessä. On otettava huomioon, että tietylle oikeudenalalle ominaisten oikeudellisten käsitteiden määritelmät ovat aina läheisessä yhteydessä kyseiseen alaan, joten määritelmää, joka pätee tietyllä alalla, ei voida soveltaa suoraan toisella alalla. Koska verolainsäädäntö on oma erityisalansa, jolla on omat erityiset tavoitteensa, tällä alalla käytettyä palvelun käsitteen määritelmää ei voida soveltaa asetuksen N:o 44/2001 yhteydessä.

e) Oikeuskirjallisuudessa esitetyt kannanotot

74. Haluan lisäksi muistuttaa siitä, että oikeuskirjallisuudesta löytyy paljon esimerkkejä asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisessa luetelmakohdassa tarkoitetuista palveluja koskevista sopimuksista: työsopimus, rahtisopimus, komissiosopimus, terveydenhuoltosopimukset, konsulttisopimukset, opetussopimukset ja niin edelleen. [75] Yhtenä esimerkkinä ei kuitenkaan koskaan mainita lisenssisopimusta. Päinvastoin joissakin teoksissa korostetaan nimenomaisesti sitä, että toimivalta, joka koskee lisenssisopimuksia tai sopimuksia henkistä omaisuutta koskevien oikeuksien luovuttamiseksi, määräytyy asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdan mukaan. [76]

3. Ratkaisu

75. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin ratkaisee ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen siten, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toista luetelmakohtaa on tulkittava niin, että sopimus, jolla henkistä omaisuutta koskevan oikeuden haltija luovuttaa sopimuskumppanilleen oikeuden kyseisen oikeuden käyttöön (lisenssisopimus), ei ole kyseisessä säännöksessä tarkoitettu palvelua koskeva sopimus.

75 – Em. teos Rauscher, T. (toim.), 50 kohta ja Czernich, D., em. teoksessa Czernich, D., Kodek, G. E. ja Tiefenthaler, S., s. 75, 40 kohta.

76 – Mankowski, P., em. teoksessa Magnus, U. ja Mankowski, P. (toim.), s. 152, 129 kohta, sisällyttää lisenssisopimuksen nimenomaisesti niihin sopimuksiin, joita koskeva toimivalta määräytyy asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdan mukaan. Takahashi, K., "Jurisdiction in matters relating to contract: Article 5(1) of the Brussels Convention and Regulation", *European Law Review*, nro 5/2002, s. 534, korostaa, että 5 artiklan 1 alakohdan a alakohtaa sovelletaan edelleenkin henkistä omaisuutta koskevien oikeuksien luovuttamisesta tehtäviin sopimuksiin. Vrt. Berlioz, P., La notion de fourniture de services au sens de l'article 5-1 b) du règlement Bruxelles I, *Journal du droit international (Clunet)*, nro 3/2008, 85–95 kohta, joka tähdentää yleisesti, että oikeuksien luovuttamista koskeva sopimus ei voi olla asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdassa tarkoitettu palvelua koskeva sopimus.

C *Toinen ennakkoratkaisukysymys*

76. Kansallinen tuomioistuin esittää toisen ennakkoratkaisukysymyksen vain toissijaisesti siltä varalta, että ensimmäiseen kysymykseen annetaan myöntävä vastaus, eli jos asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toista luetelmakohtaa on tulkittava niin, että lisenssisopimus on tässä säännöksessä tarkoitettu palvelua koskeva sopimus.

77. Koska katson, että ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava kieltävästi, toiseen kysymykseen, joka on esitetty vain toissijaisesti, ei ole välttämätöntä vastata.

D *Kolmas ennakkoratkaisukysymys*

78. Kolmas ennakkoratkaisukysymys on ymmärrettävä niin, että kansallinen tuomioistuin tiedustelee, onko asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a ja c alakohtaa tulkittava siten, että kyseisen säännöksen nojalla toimivalta lisenssisopimuksia koskevissa asioissa määräytyy niiden periaatteiden mukaisesti, jotka ilmenevät Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa koskevasta yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä. Kansallinen tuomioistuin kysyy toisin sanoen, onko asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohtaa tulkittaessa varmistettava jatkuvuus Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan kanssa.

79. Sopimusta koskevissa asioissa toimivalta määräytyy asetuksen N:o 44/2001 nojalla eri tavoin kuin Brysselin yleissopimuksessa; tältä osin kyseisen asetuksen 5 artiklan 1 alakohtaa on muutettu ja sen sanamuotoa uudistettu Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaan verrattuna. Sisällöllisesti ja systemaattiselta kannalta tarkasteltuna tehdyt muutokset on mahdollista ymmärtää vain, jos otetaan huomioon yhteisöjen tuomioistuimen tulkinta edellä mainitusta Brysselin yleissopimuksen määräyksestä, ja aivan erityisesti on pidettävä mielessä tähän tulkintaan kohdistunut arvostelu. Tämän vuoksi käsittelen jäljempänä Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan tulkinnan sisältöä, syitä tämän säännön muuttamiseen ja näiden muutosten laajuutta sekä otan lopuksi kantaa asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a ja c alakohdan tulkintaan.

1. Sopimusta koskevassa asiassa sovellettavien toimivaltasääntöjen muuttaminen: Brysselin yleissopimuksesta asetukseen N:o 44/2001

a) Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan tulkinta

80. Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan 1 alakohdan ensimmäisessä puolipisteeseen päättyvässä osassa määrätään, että sopimusta koskevissa asioissa henkilöä vastaan, jolla on kotipaikka sopimusvaltiossa, voidaan nostaa kanne toisessa sopimusvaltiossa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa kanteessa tarkoitettu velvoite on täytetty tai täytettävä. [77] Yhteisöjen tuomioistuin on selventänyt käsitteen ”sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa kanteessa tarkoitettu velvoite on täytetty tai täytettävä”, merkitystä kahdessa samana päivänä antamassaan tuomiossa, jotka koskevat asiaa De Bloos [78] ja asiaa Tessili [79] ja joissa se on ratkaissut kaksi tämän määräyksen tulkintaan liittyvää avainkysymystä, jotka ovat seuraavat: mikä ensinnäkin on se velvoite, joka on otettava huomioon tämän säännöksen mukaisesti toimivaltaa määritettäessä, ja mitkä toiseksi ovat ne liittymätekijät, joiden perusteella velvoitteen täyttämispaikka määräytyy. Asiassa De Bloos antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että edellä mainitussa määräyksessä tarkoitetulla ”velvoitteen” käsitteellä viitataan velvoitteeseen, joka vastaa kantajan kanteen kohteena olevaa sopimusvelvoitetta, [80] eli sopimuspuolten välisen riita-asian kohteena olevaan velvoitteeseen. Asiassa Tessili antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että tällaisen riidanalaisen sopimusvelvoitteen täyttämispaikka määräytyy sen lain perusteella, jota sovelletaan kyseessä olevaan sopimussuhteeseen sen tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi asia on saatettu, kansainvälisen yksityisoikeuden sääntöjen nojalla. [81] Yhteisöjen tuomioistuin perusteli tätä toteamustaan sillä, että kyseessä olevaa määräystä ei voida tulkita täsmällisemmin, kun otetaan huomioon eroavuudet, joita on edelleen olemassa eri jäsenvaltioiden sopimusoikeutta koskevien oikeussääntöjen välillä, ja se, ettei sopimusvelvoitteisiin sovellettavia aineellisia oikeussääntöjä ole oikeuden nykytilassa yhdenmukaistettu millään tavalla. [82]

81. Näin ollen tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi jokin riita-asia on annettu, on edellä mainitussa oikeuskäytännössä omaksutun tulkinnan mukaisesti suoritettava toimivallan määrittämistä varten analyysi, jolla on kolme vaihetta, joita Ruiz-Jarabo Colomer on asiassa GIE Groupe Concorde esittämässään ratkaisuehdotuksessa pitänyt perustellusti vaikeina. [83] Kansallisen tuomioistuimen on selvitettävä ensinnäkin, mikä on asianosaisten välisen riidan kohteena oleva sopimusvelvoite. Tämän jälkeen sen on oman maansa oikeusjärjestyksessä vahvistettujen kansainvälisen yksityisoikeuden sääntöjen nojalla määritettävä, mitä aineellista oikeutta osapuolten väliseen sopimussuhteeseen

77 – Lisäksi Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan toisen puolipisteeseen päättyvän osan avulla oli mahdollista määrittää toimivalta työsopimusta koskevassa asiassa. Asetuksessa N:o 44/2001 tätä toimivaltaa säännellään nimenomaisesti sitä käsittelevässä jaksossa (18–21 artikla).

78 – Edellä alaviitteessä 9 mainittu asia De Bloos.

79 – Edellä alaviitteessä 10 mainittu asia Tessili.

80 – Edellä alaviitteessä 9 mainittu asia De Bloos, tuomion 13 kohta.

81 – Edellä alaviitteessä 10 mainittu asia Tessili, tuomion 13 kohta.

82 – Edellä alaviitteessä 10 mainittu asia Tessili, tuomion 14 kohta.

83 – Ks. julkisasiamies Ruiz-Jarabo Colomerin 16.3.1999 esittämä ratkaisuehdotus asiassa C-440/97, GIE Groupe Concorde ym., tuomio 28.9.1999 (Kok., s. I-6307, 28 kohta).

sovelletaan (lex causae). Lopuksi sen on tämän asiassa sovellettavan lain perusteella määritettävä, missä riidanalaisen sopimusvelvoitteen täyttämispaikka sijaitsee.

b) Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan muuttamiseen johtaneet syyt

82. Edellä mainittu Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan tulkinta on aiheuttanut kansallisille tuomioistuimille paljon käytännön ongelmia, jotka liittyvät toimivallan määräytymiseen, ja johtanut ankaran arvostelun esittämiseen oikeuskirjallisuudessa sekä saanut julkisasiamiehet tekemään ehdotuksia tämän oikeuskäytännön muuttamisesta. Kritiikin kärki on kohdistunut tämän kiistellyn tulkinnan moniin eri piirteisiin.

83. Ensinnäkin edellä mainitussa oikeuskäytännössä vahvistettujen sääntöjen monimutkaisuuden osalta todettakoon, että toimivaltaisen tuomioistuimen määrittäminen on käytännössä kohtuuttoman vaikeaa, koska toimivallan määritys kuormittaa menettelyä jo ennen kuin tuomioistuin on alkanut selvittää vaatimuksen perusteltavuutta. [84] Toiseksi se, että toimivalta määräytyy kyseessä olevaan tulkintaan perustuvien sääntöjen avulla, johtaa riidan asianosaisten kannalta ennakoitavuuden puutteeseen, koska on mahdollista, että eri jäsenvaltioiden lex causaen perusteella samantyyppisten velvoitteiden täyttämispaikat voivat vaihdella. [85] Riidanalaisen velvoitteen täyttämispaikka – ja näin ollen toimivaltainen tuomioistuin – on kulloinkin eri sen mukaan, mitä lakia sovelletaan. Kolmanneksi toimivallan määräytyminen edellä mainittujen sääntöjen perusteella voi johtaa siihen, että useampi tuomioistuin on toimivaltainen siinä tapauksessa, että yhden sopimussuhteen perusteella nostetaan useita kanteita. [86] Neljänneksi siitä, että toimivalta määräytyy kyseessä olevien periaatteiden mukaisesti, ei seuraa välttämättä se, että toimivaltaiseksi

84 – Ks. vastaavasti Kropholler, J., *Europäisches Zivilprozeßrecht. Kommentar zu EuGVO und Lugano-Übereinkommen*, 7. painos, Verlag Recht und Wirtschaft, Heidelberg, 2002, s. 131, 17 kohta. Ks. myös Hill, J., "Jurisdiction in Matters Relating to a Contract under the Brussels Convention", *International and Comparative Law Quarterly*, nro 3/1995, s. 606, joka tähdentää, että jos osapuolet eivät ole valinneet sopimussuhteeseen sovellettavaa lakia, tällaisen lain yksilöiminen on jo sinänsä vaikeaa.

85 – Ks. julkisasiamies Botin asiassa C-386/05, Color Drack, 15.2.2007 esittämä ratkaisuehdotus (tuomio 3.5.2007, Kok., s. I-3699, 61 kohta ja sitä seuraavat sivut). Ennakoitavuuden puute on erityisen ilmeistä, jos riita-asia koskee rahamääräistä velvoitetta, sillä jäsenvaltioista osan lainsäädännössä täyttämispaikaksi on säädetty velallisen kotipaikka ja osan lainsäädännössä taas velkojan kotipaikka; eri lainsäädäntöjen soveltamisesta seuraa myös toimivaltaisen tuomioistuimen vaihtuminen; tältä osin em. teos Hill, J. On myös syytä mainita, että mikäli sopimusvelvoitteeseen sovellettavassa laissa säädetään, että velallisen on täytettävä rahamääräinen velvoite velkojan kotipaikassa, velkoja voi saada siitä etua, koska se voi nostaa kanteen oman maansa tuomioistuimessa.

86 – Ks. tältä osin julkisasiamies Botin em. asiassa Color Drack esittämä ratkaisuehdotus, 55 kohta ja sitä seuraavat kohdat). Julkisasiamies korostaa (58 kohta) sitä, että tämä huono puoli käy hyvin ilmi asiassa C-420/97, Leathertex, 5.10.1999 annetusta tuomiosta (Kok., s. I-6747), joka koski toimivallan määrittämistä kauppaedustajasopimuksen yhteydessä; belgialainen yhtiö (kauppaedustaja) oli nostanut kanteen italialaista yhtiötä (päämies) vastaan ja vaatinut erääntyneiden provisioiden maksamista ja korvauksen maksamista sillä perusteella, että sopimus oli irtisanottu ilman irtisanomisaikaa; siltä osin kuin kanne koski korvauksen maksamista sillä perusteella, että sopimus oli irtisanottu ilman irtisanomisaikaa, toimivalta oli belgialaisilla tuomioistuimilla, kun taas provisioiden maksamisen osalta toimivalta oli italialaisilla tuomioistuimilla. Ks. oikeuskirjallisuudessa esim. em. teos Hill, J., s. 601; Beaumont, P. R., em. teoksessa Fawcett, J. (toim.), s. 16 ja Gaudemet-Tallon, H., *Les Conventions de Bruxelles et de Lugano. Compétence internationale, reconnaissance et exécution des jugements en Europe*, 2. painos, Montchrestien, Pariisi, 1996, s. 117.

tuomioistuimeksi katsotaan tuomioistuin, jolla on läheisin liittymä riita-asiaan. [87]

84. Yhteisöjen tuomioistuin ei ole kuitenkaan halunnut hylätä asiassa De Bloos ja asiassa Tessili annetuissa tuomioissa Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan osalta vahvistettua oikeuskäytäntöä, vaan on sittemmin vahvistanut tämän oikeuskäytännön useasti esimerkiksi asiassa GIE Groupe Concorde ym. [88] ja Leathertex [89] antamissaan tuomioissa siitä huolimatta, että on esitetty paljon arvostelua ja julkisasiamiehet ovat tehneet ehdotuksia tämän oikeuskäytännön muuttamiseksi. [90] Tämän jälkeen asiassa Besix antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin on nimenomaisesti todennut, että ”velvoitteen täyttämispaikan” käsitteelle ei ole mahdollista antaa itsenäistä tulkintaa kyseenalaistamatta sitä oikeuskäytäntöä, joka on vakiintunut asiassa Tessili annetun tuomion jälkeen. [91]

c) Vastaus arvosteluun: asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohta

85. Asetusta N:o 44/2001 annettaessa yhteisön lainsäätäjä on ottanut huomioon edellä mainitun arvostelun ja päättänyt, että toimivaltasääntöjä sopimusta koskevissa asioissa muutetaan osittain. Asetusta valmisteltaessa tämän muutoksen kriteereistä ja sisällöstä käytiin poikkeuksellisen kiivasta keskustelua. [92] Pitkien neuvottelujen jälkeen asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohta sai lopullisen muotonsa, jossa b alakohdassa, jota sovelletaan kahden tyyppisiin sopimuksiin – irtaimen tavaran kauppaa koskeviin sopimuksiin ja palvelujen suorittamista koskeviin sopimuksiin –, säädetään, että riidanalaisen velvoitteen täytäntöönpanopaikka määritetään itsenäisesti siten, että sopimuksen luonteenomainen velvoite otetaan huomioon, kun taas kyseisen asetuksen a alakohdassa, jota sovelletaan kaikkiin muihin sopimusten ryhmiin, on pidetty voimassa Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan 1 alakohdan ensimmäiseen puolipisteeseen päättyvän osan sanamuoto.

2. Asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a ja c alakohdan tulkinta

86. Asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan c alakohdasta ilmenee, että jollei toimivallan määrittämisessä sovelleta b alakohtaa, sovelletaan a alakohtaa. Koska

87 – Ks. oikeuskirjallisuudessa esim. em. teos Hill, J., s. 601 ja Kropholler, J. ja von Hinden, M., ”Die Reform des europäischen Gerichtsstands am Erfüllungsort (Art. 5 Nr. 1 EuGVÜ)” teoksessa Schack, H. (toim.), *Gedächtnisschrift für Alexander Lüderitz*, Beck, München, 2000, s. 402. Otettuaan huomioon, ettei riita-asian kohteen ja sen tuomioistuimen, joka olisi ollut toimivaltainen asiassa De Bloos ja asiassa Tessili annettujen tuomioiden nojalla, välillä ollut liittymää, Ranskan Cour de cassation poikkesi jo tällöin tästä periaatteesta ja määritti toimivallan sopimuksen luonteenomaisen velvoitteen täyttämispaikan perusteella; ks. tältä osin Mourre, A., ”À propos de l’application de l’art. 5-1 de la Convention de Bruxelles aux litiges nés de la rupture d’un contrat de représentation”, *Gazette du Palais*, nro V/1994, s. 849 ja sitä seuraavat sivut.

88 – Em. asia GIE Groupe Concorde ym.

89 – Em. asia Leathertex.

90 – Ks. julkisasiamies Lenzin asiassa C-288/92, Custom Made Commercial, 8.3.1994 esittämä ratkaisuehdotus (tuomio 29.6.1994, Kok., s. I-2913, Kok. Ep., s. I-301); julkisasiamies Léger’n em. asiassa Leathertex esittämä ratkaisuehdotus ja julkisasiamies Botin em. asiassa Color Drack, esittämä ratkaisuehdotus.

91 – Edellä alaviitteessä 7 mainittu asia Besix, tuomion 36 kohta. Tältä osin muistutan siitä, että kun tuomio annettiin asiassa Besix, asetus N:o 44/2001 oli jo julkaistu ja tuomio annettiin juuri ennen asetuksen voimaantuloa 1.3.2002.

92 – Ks. tältä osin Kohler, C., em. teoksessa Gottwald, P. (toim.), s. 12.

ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelun yhteydessä on todettu, että toimivalta ei voi esillä olevassa asiassa määräytyä edellä mainitun säännöksen b kohdan mukaan, toimivallan on määräydyttävä säännöksen a alakohdan mukaan. Kyseisen asetuksen 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdassa säädetään, että jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne toisessa jäsenvaltiossa ”sopimusta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä kanteen perusteena oleva velvoite on täytetty tai täytettävä”. Katson, että tätä säännöstä tulkittaessa lähtökohdaksi on otettava asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdan sanamuodon identtisyys Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan 1 alakohdan ensimmäiseen puolipisteeseen päättyvän osan sanamuodon kanssa, jatkuvuus asetuksen N:o 44/2001 ja Brysselin yleissopimuksen välillä sekä historialliseen tulkintaan liittyvät seikat.

87. Haluan ensinnäkin korostaa, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdan sanamuoto on sama kuin Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan 1 alakohdan ensimmäiseen puolipisteeseen päättyvän osan sanamuoto. Tämä seikka yhdessä asetuksen N:o 44/2001 ja Brysselin yleissopimuksen välillä noudatettavan tulkinnan jatkuvuutta koskevan periaatteen kanssa johtaa mielestäni siihen, että on otettava huomioon tarve tulkita asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohtaa samoin kuin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa.

88. Jatkuvuusperiaatteen tärkeys asetuksen N:o 44/2001 tulkitsemisessa ilmenee kyseisen asetuksen johdanto-osan 19 perustelukappaleesta, jossa todetaan, että olisi varmistettava jatkuvuus Brysselin yleissopimuksen ja tämän asetuksen välillä ja että myös Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen on varmistettava tämä jatkuvuus. Yhteisöjen tuomioistuin on jo aiemmin oikeuskäytännössään täsmentänyt, että on tärkeää tulkita Brysselin yleissopimusta ja asetusta samalla tavalla.

89. Yhteisöjen tuomioistuin on ottanut huomioon Brysselin yleissopimuksen ja asetuksen N:o 44/2001 yhdenmukaisen tulkinnan tärkeyden jo asiassa Henkel antamassaan tuomiossa, [93] jossa se ei tosin valinnut tulkintansa kohteeksi kyseistä asetusta vaan Brysselin yleissopimuksen, jota tässä tapauksessa voitiin soveltaa ajallisesti. Tuomio annettiin asetuksen N:o 44/2001 voimaantulon jälkeen. [94] Tulkitessaan Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohtaa yhteisöjen tuomioistuin tukeutui muun muassa asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohdan sanamuotoon, [95] joka on selkeämpi, ja tähdensi sitä, että jollei toisenlaiseen tulkintaan ole aihetta, Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdalla on oltava sama soveltamisala kuin asetuksen N:o 44/2001 vastaavalla säännöksellä. [96] Lisäksi kyseinen tuomioistuin totesi tämän olevan erityisen tärkeää myös siksi, että Brysselin yleissopimus on korvattu tällä asetuksella muualla kuin Tanskan kuningaskunnassa. [97]

93 – Edellä alaviitteessä 22 mainittu asia Henkel.

94 – Tuomio annettiin asiassa Henkel 1.10.2002, kun taas asetus N:o 44/2001 tuli voimaan 1.3.2002.

95 – Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdan mukaan toimivalta on ”sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä vahingon aiheuttanut teko sattui”, kun taas asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 kohdan mukaan tämä toimivalta on ”sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä vahinko sattui *tai saattaa sattua*”. Kursivointi tässä.

96 – Edellä alaviitteessä 22 mainittu asia Henkel, tuomion 49 kohta.

97 – Ibidem.

90. Asiassa Reisch Montage antamassaan tuomiossa [98] yhteisöjen tuomioistuin ei tosin viitannut nimenomaisesti tulkinnan jatkuvuuden periaatteeseen, mutta tulkitessaan asetusta N:o 44/2001 se nojautui Brysselin yleissopimusta koskevaan oikeuskäytäntöön. [99] Vastaavan kannan se omaksui myös asiassa Freeport, [100] asiassa ASML, [101] asiassa FBTO Schadeverzekeringen [102] ja asiassa Hassett ja Doherty [103] antamissaan tuomioissa. Julkisasiamiehet ovat kuitenkin useiden asioiden yhteydessä kiinnittäneet nimenomaisesti huomiota Brysselin yleissopimuksen ja asetuksen N:o 44/2001 välisen jatkuvuuden tärkeyteen. [104]

91. Yhteisöjen tuomioistuin on tähänastisessa oikeuskäytännössään päättänyt poiketa jatkuvuuden periaatteesta ja päättänyt tulkita asetusta N:o 44/2001 Brysselin yleissopimuksesta poikkeavalla tavalla esimerkiksi asiassa Glaxosmithkline, [105] joka koski toimivaltaa työsopimusta koskevassa asiassa. Brysselin yleissopimuksessa näitä sopimuksia koskevaa toimivaltaa käsitellään 5 artiklan 1 kohdassa, kun taas asetuksessa N:o 44/2001 tätä toimivaltaa käsitellään sitä koskevassa erityisjaksossa (18–21 artikla). Yhteisöjen tuomioistuin on perustellut näiden uusien säännösten tulkitsemista aiemmista säännöistä poikkeavalla tavalla asetukseen tehdyillä olennaisilla muutoksilla sekä asetuksen valmistelevilla asiakirjoilla. [106]

92. Myös asiassa Ilsinger, [107] jota koskevaa tuomiota ei ole vielä annettu, olen ehdottanut, että yhteisöjen tuomioistuin tulkitsee kuluttajien tekemiä sopimuksia koskevan toimivallan osalta asetuksen N:o 44/2001 15 artiklan 1 kohdan c alakohtaa eri tavalla kuin Brysselin yleissopimuksen 13 artiklan 1 kappaleen 3 kohtaa, koska asetuksen säännöksen sanamuoto poikkeaa osittain jälkimmäisen määräyksen sanamuodosta.

93. Esillä olevassa asiassa edellytykset eivät kuitenkaan täyty asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdan tulkitsemiselle Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdasta poikkeavalla tavalla, ja tämä ei johdu pelkästään siitä mainitsemastani seikasta, että näiden molempien oikeussääntöjen sanamuoto on sama, vaan myös siitä, että kun näitä oikeudellisia tekstejä tulkitaan historiallisesta näkökulmasta, voidaan huomata, että tämä on ollut yhteisön lainsäätäjän nimenomainen tarkoitus.

98 – Asia C-103/05, Reisch Montage, tuomio 13.7.2006 (Kok., s. I-6827).

99 – Ibidem, 22–25 kohta.

100 – Asia C-98/06, Freeport, tuomio 11.10.2007 (Kok., s. I-8319, 39, 45 ja 53 kohta).

101 – Asia C-283/05, ASML, tuomio 14.12.2006 (Kok., s. I-12041, 24 kohta).

102 – Asia C-463/06, FBTO Schadeverzekeringen, tuomio 13.12.2007 (Kok., s. I-11321, 28 kohta).

103 – Asia C-372/07, Hassett ja Doherty, tuomio 2.10.2008 (Kok., s. I-7403, 19 ja 22 kohta).

104 – Ks. esim. julkisasiamies Léger'n em. asiassa ASML esittämä ratkaisuehdotus, 10 kohta; julkisasiamies Botin em. asiassa Color Drack esittämä ratkaisuehdotus, 7 kohta; julkisasiamies Mengozzin asiassa Freeport esittämä ratkaisuehdotus, 4 kohta ja lopuksi julkisasiamies Kokottin asiassa C-185/07, Allianz (aiemmin Riunione Adriatica di Sicurtà), 4.9.2008 esittämä ratkaisuehdotus (28 kohta, asia vireillä tuomioistuimessa).

105 – Asia C-462/06, Glaxosmithkline, tuomio 22.5.2008 (Kok., s. I-3965).

106 – Ibidem, 15 ja 24 kohta.

107 – Ks. edellä alaviitteessä 51 mainitussa asiassa C-180/06, Ilsinger, 11.9.2008 esittämäni ratkaisuehdotus.

94. *Historiallinen tulkinta* osoittaa, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdan sanamuoto, sellaisena kuin se lopulta hyväksyttiin lainsäädäntömenettelyn päättyessä, on kompromissi, joka saavutettiin niiden, joiden tarkoituksena oli toimivallan määrittämistä koskevien sääntöjen säilyttäminen sellaisina kuin yhteisöjen tuomioistuin oli ne vahvistanut asiassa De Bloos ja asiassa Tessili antamissaan tuomioissa, ja niiden välillä, jotka halusivat muuttaa tätä oikeuskäytäntöä. Vaikka useita päinvastaisia ehdotuksia tehtiin kyseisen säännöksen muuttamiseksi – ääripäinä olivat aiemman sääntelyn vahvistaminen ja toimivallan määräytyminen kaikkien sopimusten osalta luonteenomaisen velvoitteen täyttämispaikan perusteella [108] – lopulta päädyttiin kompromissiratkaisuun, jonka mukaan toimivalta määräytyy luonteenomaisen velvoitteen täyttämispaikan perusteella kahden sopimusryhmän osalta, jotka ovat irtaimen tavaran kauppa ja palvelut. Tämä kompromissiratkaisu, joka tarkoitti tosiaankin asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan jakamista kahtia, oli keino, jonka avulla oli mahdollista uudistaa asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohta. [109]

95. Lainsäätäjän tahto on siis selvä: irtaimen tavaran kauppaa ja palveluja koskevien sopimusten osalta velvoitteen täyttämispaikasta säädetään itsenäisesti ja muiden sopimusten osalta pidetään voimassa ne toimivallan määrittämistä koskevat säännöt, jotka ilmenevät yhteisöjen tuomioistuimen Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan osalta tekemästä tulkinnasta. [110] Jos lainsäätäjä olisi halunnut, että toimivalta määräytyy kaikkien sopimusten osalta esimerkiksi sen paikkakunnan perusteella, missä sopimuksen luonteenomainen velvoite täytetään, se olisi antanut asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdalle tätä vastaavan sanamuodon. Kun otetaan huomioon nykyisen säännöksen teksti, eräistä kieliversioista käy sen sijaan erittäin selvästi ilmi, että toimivallan määrittämisessä ratkaiseva merkitys on asianosaisten välisen riita-asian kohteena olevalla velvoitteella. [111]

96. Tällä kompromissiratkaisulla näyttäisi olevan omat puutteensa. Koska asetuksella N:o 44/2001 toimivallan määrittämistä koskevia sääntöjä muutettiin ainoastaan irtaimen tavaran kauppaa ja palveluja koskevien sopimusten osalta, sillä poistettiin näiden kahden sopimusryhmän osalta ongelmat, jotka johtuivat yhteisöjen tuomioistuimen asiassa De Bloos ja asiassa Tessili antamissa tuomioissa vahvistamista edellä mainituista

108 – Sen osalta, mitä eri mahdollisuuksia oli tämän oikeussäännön muuttamiseksi, ks. Kohler, C., em. teoksessa Gottwald, P. (toim.), s. 12 ja sitä seuraavat sivut. Neuvoston asiakirjasta ”Brysselin ja Luganon yleissopimusten tarkistaminen”, nro 5202/99, 19.1.1999, ilmenee, että yksi mahdollisuus uuden asetuksen 5 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan sanamuodoksi oli seuraava: ”sopimusta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa sopimuksen *luonteenomainen* velvoite on täytetty tai täytettävä” (kursivointi tässä); toinen mahdollisuus oli aiemman sääntelyn säilyttäminen. Beaumont, P. R., em. teoksessa Fawcett, J. (toim.), s. 16 ja 17, korostaa esim. sitä, että Yhdistynyt kuningaskunta kannatti aiemman sääntelyn säilyttämistä.

109 – Näin totesi Mankowski, P., em. teoksessa Magnus, U. ja Mankowski, P. (toim.), s. 153, 131 kohta.

110 – Tämä lainsäätäjän tahto ilmenee selvästi myös ehdotuksen tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla annettavaksi neuvoston asetukseksi (EY) (KOM(1999) 348 lopullinen) johdanto-osasta, s. 15.

111 – Asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdan italiankielisessä versiossa todetaan, että sopimusta koskevassa asiassa toimivalta on sen paikkakunnan tuomioistuimella, missä kanteen perusteena oleva velvoite on täytetty tai täytettävä (”in materia contrattuale, davanti al giudice del luogo in cui l’obbligazione dedotta in giudizio è stata o deve essere eseguita”), saksankielisessä versiossa todetaan, että kun asia koskee sopimusta tai sopimukseen perustuvia vaatimuksia, toimivalta on sen paikkakunnan tuomioistuimella, missä velvoite on täytetty tai täytettävä (”wenn ein Vertrag oder Ansprüche aus einem Vertrag den Gegenstand des Verfahrens bilden, vor dem Gericht des Ortes, an dem die Verpflichtung erfüllt worden ist oder zu erfüllen wäre”).

säännöistä; nämä ongelmat eivät ole kuitenkaan poistuneet niiden muiden sopimusryhmien osalta, joiden tapauksessa toimivalta määräytyy mainitun asetuksen 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdan perusteella. Tämän lisäksi toimivallan määrittämistä koskeviin sääntöihin tehdyistä muutoksista on aiheutunut kaksi uutta ongelmaa.

97. Ensinnäkin asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan sanamuoto on johtanut siihen, että on vaikeaa erottaa sopimuksia, joiden osalta toimivalta määräytyy b alakohdan mukaan – eli irtaimen tavaran kauppaa ja palveluja koskevia sopimuksia –, sopimuksista, joiden osalta toimivalta määräytyy kyseisen säännöksen a alakohdan mukaan. Tämä riita-asia osoittaa selvästi, ettei tämä rajaaminen ole helppoa, sillä se, mihin ryhmään tietty sopimus kuuluu, on määritettävä kussakin tapauksessa erikseen. [112]

98. Toiseksi se, että on pidetty voimassa asiassa De Bloos ja asiassa Tessili annetuissa tuomioissa vahvistettu tulkinta asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdasta, johtaa kyseisen säännöksen a alakohdan ja b alakohdan välillä tulkintojen epäjohdonmukaisuuteen, koska b alakohdan mukaan toimivalta määräytyy sen paikkakunnan perusteella, jossa luonteenomainen velvoite täytetään, kun taas a alakohdan mukaan toimivalta määräytyy sen paikkakunnan perusteella, jossa riidanalainen velvoite täytetään.

99. Näiden edellä mainittujen ongelmien vuoksi, jotka on säilytetty tai jopa aiheutettu, kun on muutettu sääntöjä, joita sovelletaan toimivaltaan sopimusta koskevassa asiassa, olisi ehkä suotavaa, että tämän säännöksen a alakohtaa tulkittaisiin uudella ja poikkeavalla tavalla, [113] mutta tällöin lainsäätäjän selkeää tahtoa kierrettäisiin tai siitä poikettaisiin kiistatta. Yhteisöjen tuomioistuin suorittaisi näin toimiessaan lainsäätäjälle kuuluvia tehtäviä ja ylittäisi toimivaltansa. Katson näin ollen, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdan osalta on pidettävä voimassa yhteisöjen tuomioistuimen Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdasta asioissa De Bloos ja Tessili esittämä tulkinta.

100. Kuten kansallinen tuomioistuin on todennut, se, että nyt esillä olevassa asiassa toimivalta määräytyy asiassa De Bloos ja asiassa Tessili annetussa oikeuskäytännössä vahvistetun tulkinnan perusteella, tarkoittaa käytännössä sitä, että toimivalta tutkia vaatimus, jossa vaaditaan kyseisen konsertin

112 – Useiden sopimusten osalta ei näytä ensi silmäyksellä selvältä, onko niihin sovellettava 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdan sääntöä vai saman kohdan b alakohdan sääntöä; voin mainita esimerkkeinä vuokrasopimuksen ja luottosopimuksen. Toisaalta myöskään edellä mainitun b alakohdan sisällä rajanveto irtaimen tavaran kauppaa ja palveluja koskevien sopimusten välillä ei ole aina selvä; em. teos Gaudemet-Tallon, H., s. 147, jossa tältä osin mainitaan esimerkkinä franchising-sopimus. On kuitenkin totta, että kun otetaan huomioon kyseisen asetuksen 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdassa käytetyn toimivaltaperusteen yhtenäisyys, rajanveto irtaimen tavaran kauppaa ja palveluja koskevien sopimusten välillä ei ole ongelmallinen.

113 – Näin toteaa Mankowski, P., em. teoksessa Magnus, U. ja Mankowski, P. (toim.), s. 158, 138 kohta.

videotallenteista perittävien lisenssimaksujen suorittamista lisenssisopimuksen perusteella, on sen paikkakunnan tuomioistuimella, missä lisenssinsaajalla on kotipaikka, eli saksalaisella tuomioistuimella.

3. Asiassa Besix annetun tuomion merkitys esillä olevan asian kannalta

101. Lopuksi on tarkasteltava sitä kysymystä, onko yhteisöjen tuomioistuimen Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdasta asiassa Besix esittämä tulkinta [114] esteenä sille, että toimivalta määräytyisi esillä olevassa asiassa asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdan mukaan. Koska on todettu, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohtaa on tulkittava samalla tavalla kuin Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa, myös nyt esillä olevassa asiassa on tarpeen ottaa huomioon asiassa Besix annetussa tuomiossa esitetyt toteamukset. Asiassa Besix antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että toimivaltaisuutta ei voida ratkaista tämän määräyksen nojalla siinä tilanteessa, jossa ei ole mahdollista määritellä kanteessa tarkoitetun velvoitteen täyttämispaikkaa, koska riidanalainen sopimusvelvoite on pidättäytymisvelvoite, jota sovelletaan ilman maantieteellisiä rajoituksia ja jolle on tyypillistä se, että se on täytetty tai oli täytettävä useilla paikkakunnilla. [115] Tällaisessa tapauksessa toimivaltaisuus voidaan ratkaista Brysselin yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen perusteella.

102. Katson kuitenkin, että nyt esillä olevaa asiaa ei voida verrata asiassa Besix kyseessä olleeseen asiaan. Asiassa Besix ei ollut nimittäin mahdollista määrittää *kanteessa tarkoitetun* velvoitteen täyttämispaikkaa, kun taas nyt esillä olevassa asiassa tämän täyttämispaikan määrittäminen on mahdollista sen vuoksi, että kyseessä on rahamääräinen velvoite, joka koskee videotallenteista perittävien lisenssimaksujen maksamista. Koska asiassa De Bloos annetun tuomion mukaan toimivaltaisuuden määrittämisessä ratkaiseva merkitys on riidanalaisella velvoitteella, sillä seikalla ei ole kovinkaan paljon merkitystä, onko mahdollista määrittää lisenssin myöntämistä koskevan velvoitteen täyttämispaikka, koska siitä huolimatta, että tämä velvoite on nyt esillä olevassa asiassa sopimuksen *luonteenomainen* velvoite, se ei ole riidan varsinainen kohde.

4. Ratkaisu

103. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa kolmanteen ennakkoratkaisukysymykseen siten, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a ja c alakohtaa on tulkittava niin, että määritettäessä tämän säännöksen mukaisesti toimivaltaa lisenssisopimusta koskevassa asiassa on sovellettava periaatteita, jotka ilmenevät Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa koskevasta Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä.

114 – Edellä alaviitteessä 7 mainittu asia Besix.

115 – Edellä alaviitteessä 7 mainittu asia Besix, tuomion 55 kohta.

VII Ratkaisuehdotus

104. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin ratkaisee Oberster Gerichtshofin esittämät ennakkoratkaisukysymykset seuraavasti:

1) Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys on ratkaistava siten, että tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toista luetelmakohtaa on tulkittava niin, että sopimus, jolla teollis- ja tekijänoikeuden haltija luovuttaa sopimuskumppanilleen oikeuden kyseisen oikeuden käyttöön (lisenssisopimus), ei ole kyseisessä säännöksessä tarkoitettu palvelua koskeva sopimus.

2) Kolmas ennakkoratkaisukysymys on ratkaistava siten, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a ja c alakohtaa on tulkittava niin, että määritettäessä tämän säännöksen mukaisesti toimivaltaa lisenssisopimusta koskevissa asioissa on sovellettava periaatteita, jotka ilmenevät Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa koskevasta Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä.